

Foto: Gerrit Schreurs

Jaarverslag 2023

Inhoudsopgave

Bestuursverslag	3
 Jaarrekening	
Balans per 31 december 2023	35
Staat van baten en lasten over 2023	37
Kasstroomoverzicht	38
Grondslagen van waardering en resultaatbepaling	39
Toelichting op de balans per 31 december 2023	43
Toelichting op de staat van baten en lasten over 2023	50
 Overige gegevens	
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	55
Statutaire bepalingen inzake resultaatbestemming	56

Jaarverslag Escher in Het Paleis 2023

Bestuursverslag

Het bestuur van Escher in Het Paleis biedt hierbij zijn bestuursverslag aan voor het boekjaar dat geëindigd is op 31 december 2023.

De Stichting Escher Collectie is gevestigd te Den Haag aan Lange Voorhout 74 en ingeschreven in het handelsregister onder nummer 21794207. De stichting heeft ten doel het inrichten, in stand houden en exploiteren van Het Paleis en het tentoonstellen van de Escher Collectie. Het bestuur van de stichting is belast met de algemene en dagelijkse leiding van het museum. Het bestuur is verantwoordelijk voor het functioneren en de resultaten en legt daarover verantwoording af aan de Raad van Toezicht.

Missie

EiHP heeft als missie het werk en het leven van de kunstenaar M.C. Escher te presenteren en op laagdrempelige en inclusieve wijze te ontsluiten voor een breed publiek.

Wie zijn we?

In EiHP kom je dicht bij Escher. Het museum verbindt de wereldberoemde kunstenaar aan zijn tijdgenoten en het talent van vandaag met sprankelende tentoonstellingen.

EiHP spreekt een zeer breed publiek aan, van jong tot oud en door alle lagen van de bevolking heen. Kernbegrippen voor het museum zijn inspiratie, interactie en verwondering. De organisatie heeft veel kennis over Escher en maakt deze door tentoonstellingen, educatie, website en activiteiten in en rondom het museum toegankelijk. EiHP presenteert, verzamelt, onderzoekt, bewaart, beheert en conserveert samen met Kunstmuseum Den Haag de grootste museale Eschercollectie ter wereld. EiHP is hét kenniscentrum op het gebied van Escher. Het museum is momenteel gevestigd in het voormalige winterpaleis van koningin-moeder Emma en brengt daarmee als openbare instelling ook de rol van het koningshuis in de hofstad onder de aandacht.

De veelzijdigheid van het werk, gecombineerd met de unieke locatie van EiHP in Den Haag, biedt talrijke voordelen voor de stad. Het aantal bezoekers is in de afgelopen jaren gestegen van 74.000 in 2009 naar 187.000 in het jubileumjaar 2023.

Positionering

EiHP is ontstaan vanuit de overtuiging dat M.C. Escher recht heeft op een permanente plaats binnen het Nederlandse museale landschap, vergelijkbaar met andere beroemde kunstenaars als Rembrandt, Van Gogh en Mondriaan. EiHP heeft inmiddels overtuigend aangetoond dat Eschers werk een zeer divers publiek aanspreekt. Het museum trekt niet alleen het traditionele museumpubliek, maar ook bezoekers die anders wellicht niet snel een museum zouden bezoeken. Uniek aan Escher is dat zijn fantasierijke prenten en optische illusies vele generaties aanspreken. Wereldwijd gebruiken docenten in bètavakken Eschers werk om leerlingen te enthousiasmeren voor deze disciplines. De binding met het onderwijs is voor EiHP dan ook sterk. Eschers werk daagt het

oog van de kijker op verschillende manieren uit en nodigt direct uit tot bevragen. Hij leert de toeschouwer kijken.

De veelzijdigheid van het werk, gecombineerd met de unieke locatie van EiHP in Den Haag, biedt talrijke voordelen voor de stad. Niet alleen is het aantal bezoekers de afgelopen jaren gestegen van 74.000 in 2009 naar 176.000 in 2019 en naar 187.000 in het jubileumjaar 2023, maar ook zijn er wereldwijd grote tentoonstellingen geweest over M.C. Escher met bruiklenen uit Den Haag. EiHP neemt als monografisch museum een unieke positie in binnen het museale landschap: weinig andere kunstenaars kunnen in hun eentje een heel museum draaiend houden.

Samenvatting 2023

Na het voorzichtige herstel na de coronaperiode in 2022 wierp het publiek alle schroom van zich af en wist het Escher in Het Paleis in 2023 in grote getale te vinden. We traptten het jaar af met een schilderij van niemand minder dan Rembrandt van Rijn. Van 29 november 2022 t/m 29 januari 2023 hing zijn *Zelfportret met rode baret* in de balzaal van Escher in Het Paleis, waar het in de tweede helft van de 19de eeuw heeft gehangen toen Prins Hendrik, zoon van Koning Willem II, er woonde. Het portret werd aan het begin van het jaar tussen de beroemde zelfportretten van M.C. Escher tentoongesteld. In februari is het Escherjaar 2023 van start gegaan in nauwe samenwerking met Kunstmuseum Den Haag en de gemeente Den Haag. Tegelijkertijd openden twee tentoonstellingen: *De ontdekker van Escher: Samuel Jessurun de Mesquita* in Escher in Het Paleis en *Escher – Andere wereld* in Kunstmuseum Den Haag. Qua schaal en kwaliteit behoren deze tentoonstellingen tot de grootste ooit gemaakt door EiHP.

Prominente locaties in Den Haag werden aangekleed in Escherstijl en ondernemers omarmden de graficus door middel van Escheriaanse doe-het-zelfpakketten. Het Escherjaar sloeg een brug tussen bedrijfsleven, cultuur, onderwijs en maatschappelijke instellingen. Een educatief hoogtepunt was de Megamorfose, een gigantisch kunstwerk geïnspireerd op de *Metamorphoses* van Escher. Ruim 700 basisschoolleerlingen uit alle stadsdelen van Den Haag hebben meegewerkt aan deze co-creatie, die werd getoond in het Atrium van het stadhuis.

In het Escherjaar 2023 werkten we samen met allerlei Haagse partners. Een greep uit de samenwerkingen: ADO Den Haag speelde in een speciaal ontworpen Eschershirt, in de Binckhaven verscheen een gigantische muurschildering in Escherstijl en Museum Bredius en Huis van het boek organiseerden tentoonstellingen die aanhaakten op het jubileumjaar. Er was een Bachconcert (Escher favoriete componist) in de Kloosterkerk met projecties door Haagse lichtkunstenaars en een dansvoorstelling van De Dutch Don't Dance Division in Amare. Escher is omarmd door tientallen Haagse partners en is een onmisbaar deel van het Haagse DNA geworden.

Juist in het Escherjaar verloren we diversiteit, inclusie en toegankelijkheid niet uit het oog. Sterker nog, het was een kernonderdeel van het jaar. In *Net als Escher* was de helft van de 36 deelnemende (inter)nationale kunstenaars vrouw of had een migratieachtergrond. Rond de tentoonstelling *De ontdekker van Escher* over Eschers leermeester De Mesquita, die in 1944 werd vermoord in Auschwitz, werd stilgestaan bij oorlog en vrijheid. We continueerden onze rondleidingen voor blinden en slechtienden voor openingstijd, zodat deze bezoekers door middel van voelobjecten het werk van Escher leren kennen. De rondleidingen zijn dit jaar aangepast op de tijdelijke

tentoonstellingen. We gaven gastlessen van *Hoera! Escher is jarig* op scholen voor kinderen met een fysieke beperking, zodat zij ook konden meewerken aan de Megamorfose. Door middel van samenwerkingen tijdens het Escherjaar bereikten we een diverser publiek dan ooit tevoren.

Het succes van het Escherjaar heeft duidelijk gemaakt welke potentie de kunstenaar op alle niveaus heeft voor de stad. 2023 heeft laten zien hoeveel interesse er is in Escher. We kunnen het Escherjaar zien als een geslaagde opmaat voor de verhuizing naar de voormalige Amerikaanse ambassade. Met meer ruimte, een beter toegankelijk museum voor iedereen en de juiste klimatologische omstandigheden ontsluiten we het potentieel voor een museum van wereldformaat. De voorbereidingen van de planvorming samen met de gemeente Den Haag zijn voortgezet in 2023 en zullen de komende jaren een kernonderdeel zijn van onze werkzaamheden.

Met 187.000 bezoekers was dit voor EiHP het drukste jaar ooit sinds de opening. En niet alleen het drukste jaar, maar tevens ook het jaar met de drukste dag met 1634 bezoekers en de drukste week met 6975 bezoekers. Statistisch gezien hebben er ook aan aantal interessante bewegingen plaatsgevonden. In vergelijking met 2019, hiervoor het beste jaar ooit, hebben 2,7% meer bezoekers uit onze eigen stad het museum weten te vinden. Het totale aantal bezoekers uit Zuid-Holland is gegroeid met maar liefst 7,7% en mede daardoor is er een iets betere balans tussen binnenlands- en buitenlands publiek. Deze verhouding was altijd zo'n 42% binnenlands en 58% buitenlands, waar deze in 2023 ongeveer 50% om 50% was. Bezoek uit Duitsland was in 2023 goed voor maar liefst 14% van het totaal aantal bezoekers en de Belgische bezoekers hebben de Amerikaanse bezoekers verdrongen van de 2^e plaats. Ook lijkt de bezoeker uit het Verenigd Koninkrijk de weg naar EiHP weer te hebben gevonden, ten opzichte van 2019 is dit aantal zelfs heel licht gestegen.

Op het gebied van de bedrijfsvoering hebben grote veranderingen plaatsgevonden. Op 1 november 2023 stopte Benno Tempel als algemeen directeur. Per 1 juni zal hij worden opgevolgd door Margriet Schavemaker, nu nog artistiek directeur van het Amsterdam Museum. We kijken uit naar haar komst. Ook is ons historische en monumentale pand gerenoveerd. Op het gebied van verduurzaming is een grote en ingrijpende slag geslagen door het enkel glas van alle ramen te vervangen door duurzaam en milieuvriendelijk FINEO-glas. Dit project is uitgevoerd samen met de Centrale Vastgoed Organisatie Den Haag. Hiervan heeft het museum nog jarenlang profijt.

2023: 125 jaar Escher

Van optische illusies en onmogelijke architectuur tot natuurgetrouwe landschappen: het werk van Maurits Cornelis Escher (1898-1972) bevat het allemaal. In 2023 is het 125 jaar geleden dat de kunstenaar werd geboren. Met vier tentoonstellingen in Kunstmuseum Den Haag en Escher in Het Paleis, plus tal van activiteiten met culturele partners, scholen, wijken en ondernemers in de stad was Den Haag in 2023 stad van Escher.

Waarom werd Den Haag het centrum van dit jubileumjaar? De verzameling kunstwerken van Escher bij Kunstmuseum Den Haag is de grootste museale Eschercollectie ter wereld. Dat komt dankzij de band die Escher met het museum opbouwde sinds een tentoonstelling in 1968. Deze eerste grote overzichtstentoonstelling van Eschers oeuvre maakte Escher zelf mee en hij was er zeer over te spreken. Naar aanleiding van *De werelden van M.C. Escher* richtte o.a. J.L. Locher – toenmalig conservator van het prentenkabinet en later directeur van het museum – een stichting op met als

doel een Eschercollectie voor Nederland aan te leggen, met als thuisbasis Kunstmuseum in Den Haag. Uiteindelijk verwerft het Kunstmuseum na Eschers overlijden een aanzienlijk deel van Eschers zijn oeuvre. In 2002 wordt Escher in Het Paleis opgericht, een museum waar het gehele jaar het werk en leven van M.C. Escher centraal staat. Hier toont het museum dat Escher een veelzijdige kunstenaar was, wiens werk vandaag de dag nog steeds fascineert, inspireert en verwondert.

EiHP is door de jaren heen meer gaan samenwerken met Haagse instellingen en organisaties. Covid-19 gooide flink roet in die plannen en lang niet alle voorgenomen samenwerkingen konden doorgaan, maar die opgelopen achterstand is helemaal ingehaald. Tijdens het Escherjaar is de hoeveelheid samenwerkingen zelfs exponentieel gegroeid. Dit overtrof onze verwachtingen uit het beleidsplan van 2021-2024. Met Iris de Jager als projectleider ontstonden in de projectorganisatie vele contacten met externe organisaties die hebben meegewerkt aan dit bijzondere jubileumjaar. Een greep uit de samenwerkingen: Het New European ensemble speelde *Metamorfosen: a musical journey into the world of M.C. Escher*, in Kunstmuseum Den Haag. Michael Barnaert ontwierp brochures en sjaals geïnspireerd op M.C. Escher. Museum Panorama Mesdag vertoonde de tentoonstelling *Ulrike Heydenreich – verlangen naar de verte*, waarin parallellen te zien waren met het werk van Escher. In West Den Haag was de tentoonstelling *Gödel, Escher, Bach* te zien. Op de Escherhal in de Binckhaven is een Escher mural geschilderd, die is gelanceerd in Titaan en is geduid tijdens een lezing bij Secrid. In het Hof van Overveld in het Brabantse Prinsenbeek was een maisdoolhof gemaakt ter ere van 125 jaar Escher. Royal Delft toonde tegels van Escher en Huis van het Boek kwam met de tentoonstelling *De onbekende Escher*. Het Filmhuis Den Haag toonde een reprise van *Escher: het oneindige zoeken*, de film over Escher die in 2018 in première ging. Op het strand van Scheveningen was *Blacklight X* te zien, een laserprojectie als hommage aan Eschers werk. Tijdens Art The Hague in de Fokker Terminal Den Haag gaf Joris Escher een lezing over zijn boek *Escher worden*. In een serie concerten speelde The Hague String Trio in de Oude Kerk in Voorburg het eigen werk *Visions of Goldberg*.

Citydressing

Tijdens het jubileumjaar werden een aantal gebouwen in het centrum van de stad aangekleed in Escherstijl. De ontwerpen zijn gemaakt door Studio VOLLAERSZWART. De citydressing van drie iconische gebouwen is gerealiseerd en gefinancierd met beschikbaar budget vanuit de gemeente Den Haag: het Stadhuis, het pand van Nationale Nederlanden en dat van de Provincie Zuid Holland. Daarnaast is de aankleding van een aantal gebouwen gefinancierd door private partijen, zoals de Malietoren, de thuisbasis van VNO-NCW en MKB-Nederland en de Bouwschutting rondom het Binnenhof.

Foto: Gerrit Scheurs

Ook hingen er op meerdere locaties in de stad vlaggen in citydressing stijl die refereerden aan het Escherjaar en is er een grote outdoor campagne ingezet in zowel Den Haag, de regio als daarbuiten.

Escher doe-het-zelf-pakket

Speciaal voor midden- en kleinbedrijven zijn er pakketten ontwikkeld waarmee bedrijven en winkeliers hun etalages en gevels konden omtoveren tot optische illusie. Het pakket bestond uit een aantal stickers die in een zelf te bepalen patroon of illusie opgeplakt konden worden op een raam. Er waren 500 MKB-pakketten samengesteld, welke op 13 maart gelanceerd zijn bij de Bijenkorf. Vooral bij lokale winkeliers, buurthuizen en bibliotheken in Den Haag waren de speelse ontwerpen met elementen van bekende Haagse gebouwen als het stadhuis, de voormalige Amerikaanse Ambassade van Breuer, het hoofdkantoor van Nationale Nederlanden en de Malietoren terug te zien.

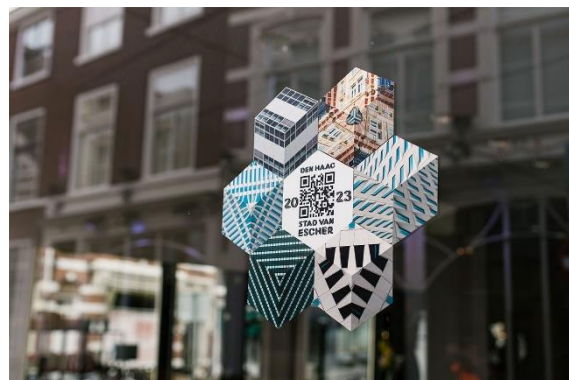

Foto: Anne Zwart

Tentoonstellingen

Rembrandt terug in Den Haag

29 november 2022 t/m 29 januari 2023

Een lange tijd verscholen zelfportret van Rembrandt keerde terug naar huis: vanaf dinsdag 29 november hing het in Escher in Het Paleis, waar het tussen 1850 en 1894 ook al een plek had toen Prins Hendrik, zoon van Koning Willem II, er woonde. Het schilderij was sinds 1898 niet meer te zien geweest in Nederland en sinds 1967 zelfs niet meer in het openbaar tentoongesteld. Het zelfportret kreeg een bijzondere plaats tussen de beroemde zelfportretten van M.C. Escher. Aanleiding voor deze bijzondere gebeurtenis was recent onderzoek naar de geschiedenis van het schilderij door Rembrandt-specialist Gary Schwartz. In zijn publicatie *Rembrandt met rode baret – De wilde avonturen van een bezadigd zelfportret* geeft Schwartz een reconstructie van de lotgevallen van dit belangrijke kunstwerk. De terugkeer van het portret haalde de voorpagina van *The New York Times*.

Foto: Franck Doho

De ontdekker van Escher: Samuel Jessurun de Mesquita

18 februari t/m 1 oktober 2023

Het succes van Escher was niet mogelijk geweest zonder zijn leermeester en goede vriend Samuel Jessurun de Mesquita. Hij staat dan ook bekend als de ontdekker van M.C. Escher, maar de tentoonstelling *De ontdekker van Escher: Samuel Jessurun de Mesquita* laat zien dat hij meer was dan Eschers begin. Als leraar grafische technieken ontmoet hij voor het eerst de zoekende jongeman op de School voor Bouwkunde en Sierende Kunsten in Haarlem. Escher kiest aangespoord door zijn ouders aanvankelijk voor de specialisatie bouwkunde, maar komt hier snel op terug zodra De Mesquita zijn vroege werk ziet. De Mesquita overtuigt Escher om over te stappen naar grafiek. De twee kunstenaars ontwikkelen een artistieke en persoonlijke band voor het leven. Zelfs de Tweede Wereldoorlog weerhoudt de twee niet om in contact te blijven. Uiteindelijk worden De Mesquita en zijn familie opgepakt en gedeporteerd. Het leven van De Mesquita en zijn vrouw komt tragisch ten einde in Auschwitz. In deze tentoonstelling hingen de aangrijpende werken van De Mesquita zij aan zij met het werk van zijn beroemdste leerling.

Samuel Jessurun de Mesquita, *Maraboe*, ca. 1909. Collectie Kunstmuseum Den Haag

Behalve de grafiek van Escher en De Mesquita waren er ook kunstwerken van de Spaanse kunstenaar Susanna Inglada te zien. Inglada maakt grote theatrale installaties en voor deze tentoonstelling was werk gekozen met een focus op handen; voor de drie vertegenwoordigde kunstenaars een onmisbaar middel om te creëren.

Foto: Peter Cox

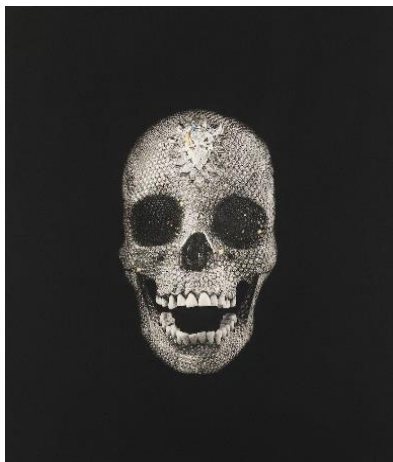

Foto: Peter Cox

Op 18 en 19 februari werd de tentoonstelling *De ontdekker van Escher: Samuel Jessurun de Mesquita* feestelijk geopend. Bezoekers konden onder het genot van live gespeelde klassieke muziek de prenten van Escher en zijn leermeester bewonderen. Op zaterdag 18 februari gaf assistent-conservator Mireille Linck twee gratis rondleidingen. Tot slot waren er op zaterdag en zondag workshops linsnede maken voor kinderen.

Net als Escher

3 november 2023 t/m 24 maart 2024

Damien Hirst, Memento (detail), ets, aquatint, 2008. Kunstmuseum Den Haag, langdurig bruikleen The Monique Zaffren Collection

In *Net als Escher* liet het museum beroemde Escherthema's als optische illusie, reflectie, natuur en onmogelijke architectuur tot leven komen aan de hand van eigentijdse kunst. In een spannende mix van schilderkunst, grafiek en fotografie tot aan mode en beeldhouwkunst van 36 nationale en internationale kunstenaars lieten we zien dat zijn nalatenschap voortleeft in de kunst van vandaag. De overeenkomsten tussen Escher en de hedendaagse kunstenaars waren zowel bewust als onbewust en boden nieuwe perspectieven op Eschers werk. Het uitdagen van de kijker was de drijfveer van M.C. Escher, en juist dit uitdagen lag aan de basis van de tentoonstelling.

Deelnemende kunstenaars waren: Damien Hirst, Iris van Herpen, Chris Ofili, Alexander McQueen, Jan Taminiau, Carlijn Kingma, Hans Op de Beeck, Ruri Matsumoto, Levi van Veluw, Koos Breukel, Maria Roosen, Studio Lennarts & De Bruijn, Jan van der Ploeg, Popel Coumou, Stéphane

Couturier, Sigrid Calon, Nazif Lopulissa, Renato Nicolodi, AFARAI, Satijn Panyigay, Marwan Bassiouni, Anton Bakker, Susanna Inglada, Hansje van Halem, Henri Jacobs, Ishraq Zraikat, Helena van der Kraan, Sybren Renema, Gijs Van Vaerenbergh, Louisa Boyd, Studio Wae, Jelle Korevaar, Raquel Maulwurf, Stefan Bleekrode, Dora Lionstone en Annemarie Petri.

De tentoonstelling was de afsluiting van een succesvol jaar waarin Escher en zijn nalatenschap centraal stond.

Popel Coumou, 113_Untitled 2019, collage, pigmentdruk, 2019. Collectie Kunstmuseum Den Haag

Foto: Gerrit Schreurs

Foto: Gerrit Schreurs

Escher – Andere wereld (Kunstmuseum Den Haag)

18 februari t/m 10 september 2023

Ter ere van het Escherjaar maakte Escherconservator Judith Kadee ook voor Kunstmuseum Den Haag een grote tentoonstelling: *Escher – Andere wereld*. Deze tentoonstelling focuste op een fysieke beleving van het werk van Escher. Zijn beroemde prenten werden hier gecombineerd met spectaculaire installaties van het Belgische kunstenaarsduo Gijs Van Vaerenbergh. De wisselwerking tussen Eschers prenten en de ruimtelijke installaties van Gijs Van Vaerenbergh creëert zowel een unieke beleving als een uitdieping van Eschers werk. Deze succesvolle tentoonstelling, met 228.000 bezoekers, toonde de mogelijkheden van een driedimensionale en meer interactieve beleving van het werk van Escher, die ook wenselijk is voor de plannen voor de voormalige Amerikaanse ambassade.

Foto: Johnny Umans

Foto: Johnny Umans

Collectie

Escher in Het Paleis toont het hele jaar door prenten, tekeningen en objecten van M.C. Escher uit de gemeentelijke collectie van Kunstmuseum Den Haag. Dit is de grootste museale Eschercollectie ter wereld. Om deze reden wordt de Eschercollectie meegenomen in het collectieplan van Kunstmuseum Den Haag en wordt het ook meegenomen in de museummeting van Erfgoedhuis Zuid-Holland. Escher in Het Paleis en Kunstmuseum Den Haag staan nauw in contact over beheer en behoud, restauratie en verwerving van objecten ter versterking van de Eschercollectie.

Restauratie tekening Sint-Bavokerk

Na langdurige restauratie in 2022 en het begin van 2023 door de papierrestaurator van Kunstmuseum Den Haag heeft Eschers grote tekening van de Sint-Bavokerk in Haarlem uit 1920 een prominente plek gekregen in de

M.C. Escher, *Interieur van de Sint-Bavokerk*, 1920, tekening

tentoonstelling *Escher – Andere wereld* in Kunstmuseum Den Haag. Door zijn grote formaat is het een belangrijk werk in de omvangrijke Eschercollectie.

Bruiklenen

De collectie ging ook weer op reis, met onder andere bruiklenen aan het Japanse Somp Museum of Art, maar ook dichtbij naar onze burens van Huis van het boek en Royal Delft. Al deze bruiklenen focusten op verschillende onderdelen van Eschers oeuvre. Terwijl Eschers prent van een zonnebloem in Japan in een internationale context werd geplaatst rondom de zonnebloemen van Vincent van Gogh, werd aandacht geschonken aan zijn vroege en minder bekende werk in het Huis van het boek en was in Delft de spotlight gezet op de toegepaste kunst in de vorm van Eschertegels die terugkeerden naar de plek waar zij vervaardigd zijn. We zijn trots dat we zowel Haags als internationaal publiek kunnen laten genieten van onze Eschercollectie.

Zorg voor objecten

Ook bij bruiklenen draagt EiHP bij aan de verbetering van de staat van objecten. Zo werd een armstoel geleend van het Kunstmuseum met een ontwerp in de lederen bekleding van de hand van Samuel Jessurun de Mesquita. Deze werd in overleg gerestaureerd voorafgaand aan het bruikleen. Ook in de samenwerking met Dienst Koninklijk Huis heeft het museum meegeholpen in het faciliteren van de restauratie van een vitrinekast, die na restauratie terugkeerde op zaal in het museum.

Schenking Koh-I-Noor-blik

Afgelopen zomer ontving EiHP een bijzondere schenking van Doris Schattschneider, de Amerikaanse wiskundige die al decennialang onderzoek doet naar het werk van M.C. Escher. Ze doneerde een Koh-I-Noor-blik van Verkade, dat geïnspireerd is op de Koh-I-Noor, een van de beroemdste diamanten ter wereld. Dit Verkadeblik was een belangrijke inspiratiebron voor een ander blikken trommeltje dat Escher in 1963 ontwierp.

Koh-I-Noor-blik van Verkade, 1953, blik. Schenking uit privécollectie van Doris Schattschneider

Verwerving jurk Alexander McQueen

Met het oog op de tentoonstelling *Net als Escher* is een jurk met vlakvullingspatroon van Alexander McQueen verworven. De jurk was onderdeel van McQueens opvallende show *Hoorn des Overvloeds* uit 2009, waarvoor Escher een van de grote inspiratiebronnen was. Dit is zichtbaar in het roodzwarte pied-de-poulemotief. McQueen was een fan van Escher: hij had een verzameling van werk van Escher in zijn studio.

Vloer Studio WAE, 2023. Foto: Gerrit Schreurs

Duurzame vloer Studio WAE

Voor de tentoonstelling *Net als Escher* is een deel van de vloerbedekking op de tweede verdieping permanent vernieuwd met een ontwerp van Studio WAE. Hergebruik, duurzaam ondernemen en circulaire productie zijn de kern van deze ontwerpstudio die de levensduur van productieafval van tapijttegels

verlengt en deze omzet in modern design dat veelal is geïnspireerd door Escher. Met speelse geometrische vormen komt het gedachtegoed van Escher tot leven in kleden, vloerbedekking en wandtapijten gemaakt van 100% recyclede materialen.

Educatie & Cultuuronderwijs

Escher in Het Paleis wilde ook in 2023 zoveel mogelijk leerlingen kennis laten maken met het leven en werk van M.C. Escher. Hiervoor zijn educatieve programma's ontwikkeld bij de permanente en tijdelijke tentoonstellingen. Het samen beleven, ontdekken en creëren is het uitgangspunt. De prenten van Escher zitten vol met optische illusies, metamorfoses, spiegelingen en oneindigheid; onderwerpen die heel veel leerlingen fascineren.

EiHP stimuleert leerlingen om over de eigen grenzen heen te kijken. We dagen ze uit om het beste uit zichzelf te halen, beter te kijken en woorden te geven aan hun gedachten. Het is een proces waarbij de museumdocent of rondleider fungeert als een brug tussen leerling en prent.

Kunst verrijkt en verwondert, verbind je met jezelf, je omgeving, de ander, het heden en het verleden. Het maakt het ontastbare tastbaar en geeft vorm aan ervaringen in je leven die niet met woorden uit te drukken zijn. De educatieve programma's nemen leerlingen mee op deze ontdekkingsreis. Het gaat er niet om wat leerlingen zouden moeten weten, maar dat ze ontdekken hoe ze zelf iets kunt ervaren en interpreteren.

Leerlingen tijdens een museumles. Foto: Fred Ernst

Met zijn prenten leert Escher leerlingen hun eigen passie te volgen en door te zetten. De thema's die hij in zijn kunst verwerkte, zoals de optische illusies en de inspiratie die hij haalde uit de Spaans-Islamitische architectuur, lenen zich uitstekend om verwerkt te worden in prikkelende educatieve programma's waarin iedereen zichzelf kan herkennen.

Educatieve parel

Een van de mooiste educatieve programma's was de Megamorfose. Deze co-creatie van 75 meter lang was geïnspireerd op Eschers *Metamorphose III* die in het voormalige hoofdkantoor van de PTT in Den Haag hing. Tijdens dit schooljaar zijn maar liefst 700 Haagse basisschoolleerlingen uit alle stadsdelen tijdens de museumles *Hoera! Escher is jarig*, langs geweest bij Escher in Het Paleis om de werken van Escher te bekijken. Zo maakte de nieuwste generatie Haagse inwoners kennis met Eschers optische illusies en eindeloze metamorfoses. De leerlingen hebben daarna samengewerkt aan een nieuwe metamorfose

Leerlingen tijdens de museumles Hoera! Escher is jarig. Foto: Fred Ernst

en zich door Escher en elkaar laten inspireren. Van de daaruit ontstane Megamorfose werd tijdens de opening van *Escher – Andere wereld* een preview getoond door deelnemende leerlingen samen met Saskia Bruines, wethouder Financiën, Cultuur en Economie. Op 20 juni werd de Megamorfose vervolgens feestelijk geopend door wethouder Bruines, samen met een aantal leerlingen.

Wethouder Saskia Bruines en directeur Benno Tempel tijdens de opening in Kunstmuseum Den Haag, samen met een aantal leerlingen. Foto: Franck Doho

Deze opstelling was 10 weken (21 juni t/m 30 augustus) te zien door iedereen die het stadhuis bezocht. Aan de binnenkant van de opstelling was een beeldverslag van het maakproces te zien en was in quotes te lezen wat dit project voor leerlingen heeft betekend. Ook te zien op de binnenkant was een selectie van allerlei plekken in Den Haag waarop Escher in de vorige eeuw zijn stempel heeft gedrukt. Zoals de allereerste Nederlandse galerie waar hij exposeerde, de fabriek van zijn neef waarvoor hij het logo ontwierp, diverse gevelversieringen met Escherpatronen en het huis waar Eschers ouders jarenlang woonden.

De combinatie van de opening, het grote aantal leerlingen dat eraan werkte en de tentoonstelling in het stadhuis laat zien dat de Megamorfose een stadsbreed gedragen educatief project was met een groot bereik. Escher in Het Paleis gelooft in deze kracht van cultuuronderwijs en het ziet als zijn taak om bruggen te slaan tussen scholen onderling, tussen school en museum, tussen onderwijs en de wereld daarbuiten, tussen kinderen en volwassenen, tussen kunstverkenner en kunstkenner. Het project toont het belang van cultuuronderwijs aan en de rol die het kan spelen in de verweving van verschillende werelden.

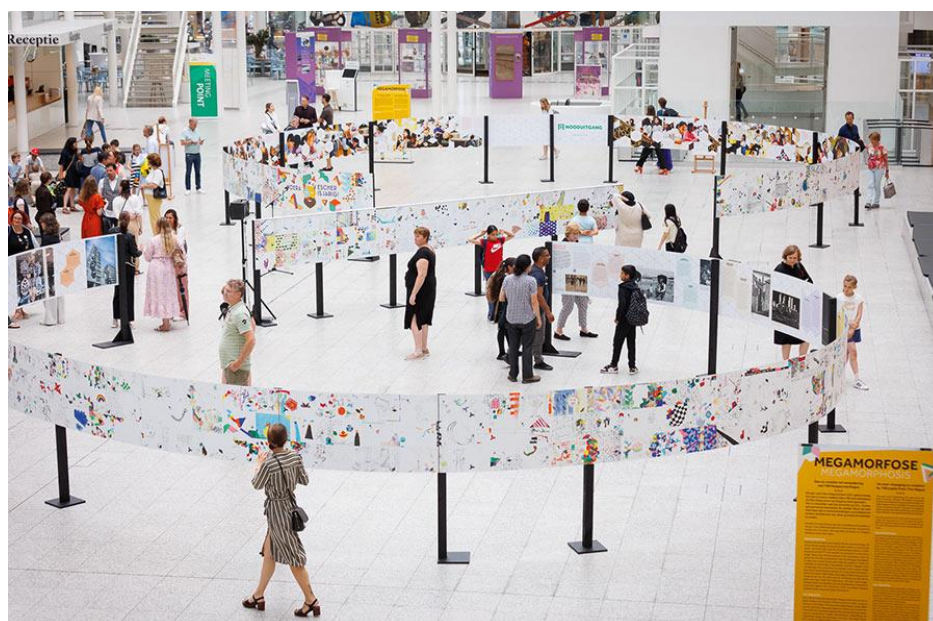

Foto: Fred Ernst

Overzicht educatieve programma's

Primair onderwijs

- Museumles *Hoera! Escher is jarig*. Voor groep 5 t/m 8 van het (speciaal) basisonderwijs, met de tentoonstelling van de Megamorfose in het Atrium.
- Museumles *De meester van de meester*. Voor groep 5 t/m 8 van (speciaal) basisonderwijs, ontwikkeld bij de jubileumtentoonstelling *De ontdekker van Escher: Samuel Jessurun de Mesquita*.
- Museumles *Net als Escher*. Voor groep 5 t/m 8 van (speciaal) basisonderwijs ontwikkeld bij de jubileumtentoonstelling *Net als Escher*.
- De bestaande museumlessen *Een Mier gedrukt op papier*, *Ga met Escher mee op reis* en *Meesterlijke metamorfoses* zijn aangepast op de jubileumtentoonstellingen.
- Op maat gemaakte museumlessen voor onder andere hoogbegaafde leerlingen.
- Visuele handleidingen: voorbereidend lesmateriaal voor leerlingen met een prikkelgevoeligheid.
- Voorbereidend lesmateriaal voor leerkrachten behorend bij de museumlessen met onder andere omschreven kern- en lesdoelen en lessuggesties voor in de klas.

Voortgezet onderwijs

- Museumles *De oneindige wereld van M.C. Escher*. Voor onder- en bovenbouw vmbo, havo, vwo, praktijk- en speciaal onderwijs.
- Museumles *Leve de Vrijheid*. Voor onder- en bovenbouw vmbo, havo, vwo en praktijkonderwijs ontwikkeld bij de tentoonstelling *De ontdekker van Escher: Samuel Jessurun de Mesquita*.
- Museumles *Als Escher*. Voor onder- en bovenbouw vmbo, havo, vwo en praktijkonderwijs ontwikkeld bij de tentoonstelling *Net als Escher*.
- Kijkwijzers: voor onder- en bovenbouw vmbo, havo, vwo en speciaal onderwijs voor een museumbezoek op eigen gelegenheid door alle tentoonstellingen.
- Rondleidingen door de vaste Eschertentoonstelling en de jubileumtentoonstellingen.
- Rondleidingen op maat, zoals rondleidingen waarbij op aanvraag van wiskundeleraars dieper in wordt gegaan op de wiskundige principes in de prenten van Escher.
- Voorbereidend lesmateriaal: het wiskunde-informatiepakket over de wiskundige principes in Eschers prenten.
- Voorbereidend lesmateriaal voor leerlingen met een prikkelgevoeligheid: visuele handleidingen.

Door middel van bovenstaande programma's heeft EiHP ook in 2023 weer bijgedragen aan de verrijking van het cultuuronderwijs. Samenwerking met culturele instellingen, scholen en CultuurSchakel was hiervoor van groot belang. Alle schoolrondleidingen en museumlessen sluiten aan op de SLO-leerdoelen en op de thema's en leerdoelen van Cultuuronderwijs op zijn Haags (COH).

Rondleiders en museumdocenten

EiHP kampte met een sneller verloop van rondleiders en docenten dan voor de covidperiode. Aangezien succesvol educatief aanbod staat of valt met een goede uitvoering ervan is er in 2023 wederom ingezet op het werven en inwerken van deskundige rondleiders en museumdocenten. Hierbij is de culturele sensitiviteit een belangrijke competentie waarop is geselecteerd. De nieuw geworven zzp'ers zijn niet alleen door het museum zelf ingewerkt, maar ze worden ook gestimuleerd om bijeenkomsten te volgen inzake inclusief en prikkelarm rondleiden. Gastdocenten

deelden tijdens de door CultuurSchakel geïnitieerde trainingen hun expertise over 'Hoe kom je erachter vanuit welk dominante perspectief je verhalen vertelt in jouw museum?'. Didactische vaardigheden zijn versterkt voor het creëren van meerstemmigheid tijdens de rondleidingen en museumlessen.

Totaal aantal ontvangen leerlingen in 2023

3084 leerlingen uit het (speciaal) basisonderwijs en 7256 uit het (speciaal) voortgezet onderwijs hebben het museum bezocht.

	2021	2022	2023
Primair onderwijs	1138	2940	3084
Voortgezet onderwijs	601	5578	7256

Foto: Fred Ernst

Individueel bezoek kind & gezin

Speurtochten

In 2023 boden we ook speurtochten voor gezinnen aan, zowel bij de vaste tentoonstelling als de tijdelijke tentoonstellingen *De ontdekker van Escher: Samuel Jessurun de Mesquita* en *Net als Escher*. Met deze familiespeurtochten, die in het Nederlands, Engels en Duits verkrijgbaar zijn, is er altijd iets samen te doen in het museum en stimuleren wij families om naar het museum te komen met (jonge) kinderen.

Workshops

EiHP biedt het hele jaar door workshops aan in het atelier. Voor kinderen is er elke zondagmiddag een gratis workshop linoleum snijden, waarbij ze kennismaken met grafiek en het maken van een eigen linoleumsnede. Deze workshops worden mogelijk gemaakt met financiële ondersteuning van de vrijwilligers van Stichting De Paleiswinkel. In 2023 organiseerden we ook de populaire gratis workshops voor families op woensdagmiddagen in de schoolvakanties. Kinderlijke nieuwsgierigheid kan ook nieuwsgierigheid bij ouders aanwakkeren en dat stimuleren we graag met workshops

waarin ouders samen met kinderen aan de slag kunnen. Ook is er voor volwassenen de mogelijkheid om op aanvraag een workshop linoleumsnede, gecombineerd met een rondleiding, te volgen. Alle workshops worden professioneel begeleid door ervaren museumdocenten. De workshops, waar gebruik wordt gemaakt van linoleumplaten en een drukpers, zijn een geweldige manier om grafische werkwijzen en technieken van Escher nog beter te leren begrijpen en te ervaren.

Workshop ADO X Escher

Voor de jonge voetballers van ADO Kids en hun ouders hebben we in de kerstvakantie een workshop en museumbezoek georganiseerd. De workshop werd georganiseerd naar aanleiding van de samenwerking tussen EiHP en ADO Den Haag. Het shirt dat daaruit voortkwam combineert de zwart-witte kleuren met kenmerkende kubussen, verwijzingen naar grafische technieken en illusies waar ook Escher bekend om staat. Dit shirt en het werk van M.C. Escher zelf dienden als inspiratie tijdens een workshop waarin de kinderen een eigen vlakvulling konden maken. Ook op deze manier werden de werelden van kunst en voetbal samengebracht.

Foto: Hanna de Haan

Maatschappelijk draagvlak & samenwerking

Stichting Museumkwartier

De culturele partijen in het Museumkwartier hebben zich om verscheidene redenen verenigd. Om een diverse en aantrekkelijke Haagse binnenstad te behouden is het van belang om als stad meerdere redenen voor bezoek aan te bieden. Zeker ook vanwege de verbouwing van het Binnenhof, waarvan musea, theaters, ondernemers en bewoners in de omgeving de komende jaren de negatieve consequenties zullen ondervinden. Daarom is het des te belangrijker om de handen ineen te slaan en zo een breed cultureel aanbod aan te blijven bieden. Onder voorzitterschap van de General Manager van EiHP en met ondersteuning van de afdeling economie van de gemeente Den Haag, heeft het Museumkwartier ook in 2023 organisatie-overstijgende ideeën bedacht en uitgevoerd om de bezoekersstroom op gang te houden in dit belangrijke en verbindende gebied in het centrum van Den Haag.

Een aantal voorbeelden: samenwerking en kortingsacties tijdens tentoonstellingen in West en Museum Bredius (heel 2023), bezoeken (rondleiding, behind the scenes) aan Museumkwartierlocaties voor medewerkers (Roadshows, meerdere edities), Valentijnsactie Blind Dates op meerdere locaties (14/2), bloemenexpositie Ode aan Escher in het Atrium van het Stadhuis (11/2-10/03), BlowUpArt Den Haag op meerdere locaties rond de Hofvijver (04/05-28/05), sculpturententoonstelling Voorhout Monumentaal (03/06-20/08), maaltijd en programmering rond Ketu Koti (01/07), modeshow Fashion on Escher in Hotel Des Indes (05/10), voorstelling Escher & Bach in de Kloosterkerk (16/09, vanwege succes herhaald in februari 2024), pop-up festival MC's Mindgames op meerdere locaties rond de Hofvijver (06/10 – 29/10) en winterfestival Have a Royal Winter (december).

Vrijheidsmaaltijd 5 mei

Het thema van het Museumkwartier is 'Oude meesters, Nieuwe helden'. Onder dat thema ontsluiten de deelnemende instellingen hun collecties en verhalen voor een breed publiek. De Vrijheidsmaaltijd op het Lange Voorhout is een fantastisch evenement dat hier perfect in past. Het is een feestelijke viering waarmee we een belangrijke gebeurtenis herdenken die staat voor hoop en saamhorigheid. Stadsgenoten uit alle delen van de stad ontmoeten elkaar in 2023 in de Grote Kerk en

deelden een gemeenschappelijke maaltijd. Burgemeester van Zanen en Marcel Westerdiep (voorzitter van Stichting Museumkwartier) openden deze maaltijd. Een belangrijk onderdeel was het culturele en muzikale programma met daarin acts van acht talentvolle muzikanten en kunstenaars.

4 en 5 mei

In de tentoonstelling *De ontdekker van Escher: Samuel Jessurun de Mesquita* in EiHP stond de band van M.C. Escher met zijn leermeester centraal. Deze verbintenis ontstond tijdens Eschers studententijd in Haarlem en bleef intact tot ver in de Tweede Wereldoorlog. Omdat De Mesquita van Portugees-joodse afkomst was, vreesde Escher voor zijn leven. Begin 1944 werd die angst werkelijkheid toen De Mesquita werd afgevoerd naar Auschwitz, waar hij kort daarop stierf. In het geplunderde huis raapte Escher zoveel mogelijk werk bijeen om nog een groot deel van De Mesquita's kunst te kunnen redden. Op 4 en 5 mei werd met filosofische rondleidingen en een lezing stilgestaan bij dit verhaal van oorlog, verdriet en vriendschap, maar ook bevrijding. In de lezing werd verteld over het leven en het werk van Samuel Jessurun de Mesquita, met aandacht voor de oorlog en de bijzondere redding van De Mesquita's werk door M.C. Escher. Aan de hand van de prenten van beide kunstenaars ging men ook met elkaar in gesprek over vrijheid en vriendschap.

Samuel Jessurun de Mesquita, Zilverreiger (staand voor schutting), 1910. Collectie Kunstmuseum Den Haag

17 juni: 125ste verjaardag Escher

Op 17 juni was het 125 jaar geleden dat Escher werd geboren. EiHP heeft een speciaal verjaardagsprogramma samengesteld met verschillende activiteiten. Zo was er een rondleiding voor blinden en slechtzienden, omdat we bezoekers met een visuele beperking ook het werk van Escher willen laten ervaren. Daarnaast was er een lezing en signeersessie door Joris Escher, achterneef van M.C. Escher en auteur van het boek *Escher worden*, en in de balzaal een live demonstratie grafische technieken. Bezoekers konden vervolgens zelf aan de slag in een workshop linoleum snijden en was er op 18 juni een rondleiding met aanvullend de workshop vlakvullingen tekenen.

Foto: Erik Kersten

Museumnacht 7 oktober

Tijdens Museumnacht had EiHP dit jaar weer een uitgebreid programma met allerlei activiteiten. Centraal stonden zes looks van hedendaagse modetalenten. In het kader van het Escherjaar 2023 daagde Dutch Fashion Embassy drie ontwerpers uit om zich door Escher te laten inspireren voor een nieuwe modecollectie. Tijdens een modeshow van The Fashionweek werden op 5 oktober de nieuwe collecties van Studio Hiem, Katie Tubbing en Janne van Wezel

gelanceerd in Hotel Des Indes. Zes van deze looks waren tijdens Museumnacht tussen het werk van M.C. Escher te bewonderen.

Na een openingsact van De Dutch Don't Dance Division op het Lange Voorhout genoten meer dan 3200 bezoekers van een walking DJ, een workshop vlakvullingen maken en een bijzondere choreografie van theatergezelschap Corpus Acrobatics. Daarnaast gaf graficus Mieke Robbroeks een demonstratie van de technieken die Escher ook gebruikte.

ADO Den Haag x Escher

Ter ere van de 125ste geboortedag van Escher presenteerden ADO Den Haag en Escher in Het Paleis het exclusieve derde shirt, geïnspireerd door het werk van Escher. Het combineerde de zwart-witte kleuren met kenmerkende kubussen; verwijzingen naar de grafische technieken en illusies waar Escher om bekend staat. Met dit speciale ADO Den Haag-shirt versmolten de twee werelden van kunst en voetbal met elkaar. Dit zijn allebei werelden die emotie, trots en verwondering losmaken. ADO Den Haag en EiHP delen rijk erfgoed en een gezamenlijke trots voor Den Haag. De samenwerking benadrukte de waarde van kunst en cultuur in de sportwereld en vierde de creativiteit en passie die beide domeinen met elkaar verbinden. Het unieke karakter van het shirt werd erkend door de fans: na de openstelling van de verkoop waren alle 750 exemplaren binnen één uur uitverkocht.

Rondleidingen blinden en slechtzienden

Elk kwartaal heeft EiHP een speciale rondleiding voor bezoekers met een visuele beperking georganiseerd. Voor openingstijd, tussen 09.30 en 11.00 uur, zijn zij meegenomen op een reis door het museum. Tijdens de rondleiding vertelden hiervoor getrainde gidsen over het leven en werk van Escher. Gedurende de looptijd van de tentoonstelling *Net als Escher* is deze tour aangepast zodat er ook een aantal hedendaagse (mode)ontwerpers en kunstenaars aan bod zijn gekomen. Bezoekers, en hun eventuele begeleiders, leerden de kunstwerken op een interactieve manier kennen en vormden een beeld aan de hand van het voelen, horen en inbeelden van hun omgeving. Speciaal ontworpen reliëfreproducties en andere voelobjecten als linoleumplaten en stoffen worden tijdens de rondleiding als hulpmiddel gebruikt om de kunstwerken nog intensiever te kunnen beleven.

Naast deze georganiseerde rondleiding is er altijd een speciale versie van de Highlights-audiotour beschikbaar voor blinden en slechtzienden. Daarin komen acht topstukken uit het oeuvre van Escher aan bod. Luisteraars kunnen deze bijzondere werken leren kennen aan de hand van een uitgebreide audiobeschrijving die de prenten tot leven laat komen voor personen die ze niet of nauwelijks kunnen zien.

Ciconia Consort

Op zondag 7 mei presenteerde het strijkorkest Ciconia Consort een muzikaal programma rondom Escher en zijn *Metamorphosen*. In de Nieuwe Kerk gaf conservator Judith Kadee een lezing over Escher, zijn prenten en zijn band met muziek. Van Eschers neef Rudolf Escher, die zelf een bekend componist was, werd ook zijn Concerto voor strijkorkest gespeeld.

Cultureel ondernemerschap & bedrijfsvoering

Verduurzaming van het paleis

Met de drie belangrijke pijlers kunst, bezoekers en duurzaamheid in gedachten wil het museum zich constant verbeteren. Er is daarom besloten het pand, als rijksmonument in eigendom van de gemeente Den Haag, te renoveren en verduurzamen in de tweede helft van 2022 en het begin van 2023. In samenwerking met de Centrale Vastgoed Organisatie Den Haag zijn de ramen in de voor- en achtergevel voorzien van zogenaamd FINEO-glas. Dankzij vacuümtechnologie is dit glas enorm isolerend en gelijktijdig toch heel dun. Hierdoor is het gebouw beter in staat de warmte vast te houden in de winter, waardoor het energieverbruik daalt. Tevens is het glas milieuvriendelijk, loodvrij, 100% recyclebaar en heeft het een uitzonderlijk lange levensduur. Bovendien wordt door dit type glas toe te passen het historische karakter van de gevel in stand gehouden en de status van Paleis Lange Voorhout als monument behouden.

Terwijl het paleis in de steigers stond, zijn alle raamkozijnen aan de binnen- en buitenkant opnieuw geveerd en gerepareerd en zijn de sponningen geïsoleerd.

Algemeen onderhoud

Gezien de vele bezoekers van het Escherjaar en inflatie is er besloten om het Meerjarenonderhoudsplan te laten herijken samen met architectenbureau Braaksma & Roos naar de huidige stand van zaken. Het opzetten van de aangepaste MJOP is gestart in 2023 en de MJOP is begin 2024 afgerond. Hierin zal extra gelet worden op het bestaande tegelwerk en het beslag.

In de tweede helft van het jaar is veel onderhoud gepleegd naar aanleiding van de drukte in het museum. De gehele tweede verdieping en het trappenhuis is opnieuw geschilderd, de Escherkamer waar je een foto kan laten nemen heeft een opfrisbeurt gehad en door monumentaal schildersbedrijf Ruud Geers is restauratieschilderwerk gedaan. Ook zijn de kroonluchters van Hans van Bentem gereinigd.

Travel Trade

Om het internationale bezoek aan Escher in Het Paleis, en breder ook aan het Museumkwartier en de stad Den Haag, te stimuleren, heeft het museum een uitgebreid activiteitenprogramma opgezet. Daarvoor is EiHP in 2023 nauw samen blijven werken met haar culturele partners in Den Haag, diverse hotels en met The Hague & Partners. Deze samenwerking bestaat uit het bezoeken van beurzen, het deelnemen aan trade-missies en een actieve rol spelen in de daaruit voortvloeiende fam-trips. Tussen deze partijen vindt regelmatig overleg plaats om het maximale uit deze samenwerking voor de stad Den Haag te halen en om de gezamenlijke strategie te bepalen. EiHP was aanwezig op de ITB in Berlijn, Global European Marketplace (GEM) in Londen en de United States Tour Operators Association (USTOA) in Los Angeles. Ook is EiHP op salesmissie geweest met de Haagse en nationale partners waaronder het Mauritshuis, Royal Delft, Kröller-Müller Museum en Rijksmuseum.

Verhuizing Amerikaanse ambassade

In het coalitieakkoord *Den Haag 2022-2026* hebben de coalitiepartijen de ambitie opgenomen om het voormalige pand van de Amerikaanse ambassade aan het Lange Voorhout in eigendom te houden en samen met het Eschermuseum aan een nieuw ontwerp te werken om een nieuw museum in dit gebouw te realiseren. In het in oktober 2023 gesloten coalitieakkoord *Haags akkoord 2023-2026* is deze ambitie overgenomen en aangegeven dat de voorbereidingen door het college worden voortgezet. Deze ambitie past binnen de wens van de gemeente om het Museumkwartier te versterken en meer bezoekers naar de binnenstad te trekken. Het biedt tegelijkertijd een oplossing voor het huidige EiHP dat te krap wordt voor de fors groeiende bezoekersaantallen en dat tegen de grenzen van het huidige gebouw op blijft lopen.

In 2023 is door zowel het museum als de gemeente gewerkt aan het voorbereiden van deze plannen. EiHP en Kunstmuseum Den Haag hebben nauw samengewerkt aan een visiedocument over het toekomstige museum, die begin 2024 klaar zal zijn en heeft een start gemaakt aan een concept Programma van Eisen voor het gebouw. Uitgangspunt is dat het 'hele verhaal' van Escher kan worden getoond. Er moet voldoende ruimte zijn voor de gemeentelijke Eschercollectie, voor presentatie van inspiratiebronnen, tijdgenoten en navolgers van Escher in de moderne kunst, voor wisseltentoonstellingen, voor informatie over het gebouw en de architect Breuer en voor nieuwe, bijzondere experiences en educatieve activiteiten. Ook moeten er goede commerciële functies zijn, zoals een uitgebreide Escherwinkel en goede horeca.

Marketing en Communicatie

In 2023 stond vrijwel alle communicatie in het teken van het jubileumjaar. Dat geldt voor onze eigen uitingen, maar ook voor wat er over EiHP geschreven werd. Voor de promotie van tentoonstellingen en activiteiten werd de pers voortdurend actief aangeschreven. Het persbereik van de twee tentoonstellingen *Escher – Andere wereld* en *De ontdekker van Escher: Samuel Jessurun de Mesquita* was mede daardoor groot. Het Parool, de NRC en De Groene Amsterdammer schreven artikelen over Escher naar aanleiding van het jubileumjaar. Daarnaast waren er talloze online uitingen. Deze aandacht was er ook internationaal, met name in België door de betrokkenheid van het Vlaamse architectenduo Gijs Van Vaerenbergh bij *Escher – Andere wereld*. De Podcast Den Haag onthult heeft een aflevering geheel gewijd aan Escher.

Voor het jubileumjaar 2023 heeft Studio Lennarts & De Bruijn een speciale huisstijl ontworpen, waar onder andere de website www.escher2023.nl in gehuld was. In de eerste maand na de opening van de tentoonstellingen in het Kunstmuseum en EiHP was er een combiticket beschikbaar waarmee bezoekers voor 10 euro beide tentoonstellingen konden bezoeken.

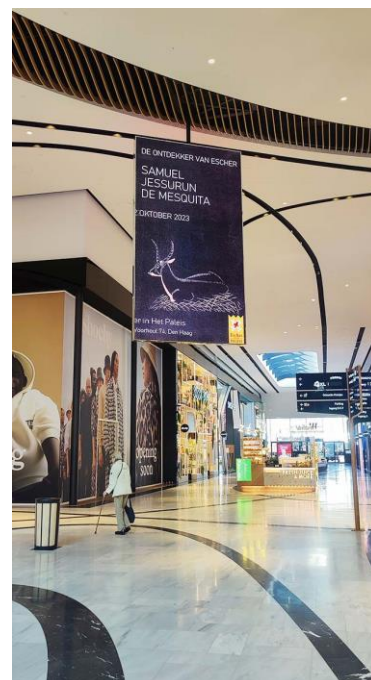
Mede door dit combiticket kon EiHP begin maart melden dat het museum de drukste week ooit had gehad: 6975 bezoekers. Ook was er een kortingsactie samen met Panorama Mesdag, Museum Bredius en West. Met een entreebewijs van EiHP konden bezoekers gratis naar West Den Haag en Museum Bredius. Dat ticket leverde ook 20% korting op bij Panorama Mesdag.

Adverteren

Naast kleinere advertenties voor de tentoonstellingen in meerdere vakgerelateerde media zijn er in 2023 ook grotere uitingen gemaakt voor de tentoonstellingen. Voor de tentoonstelling rond *De Mesquita* was er een grote displaycampagne in de Westfield Mall of the Netherlands, waarin op een enorm scherm een geanimeerde versie van een van zijn prenten te zien was. Ook was *De Mesquita* in het straatbeeld te zien met een A0 postercampagne in bus- en tramhokjes in de stad.

Website

Vanwege het jubileumjaar mocht de website www.escherinhetpaleis.nl het grootste aantal bezoekers ooit ontvangen. Nadat we in 2022 al een record haalden met 263.000 online bezoekers, ging 2023 daar nog fors overheen: 398.000. Een stijging van maar liefst 52%.

Inhoudelijk vormt de website een mix van praktische informatie voor (potentiële) bezoekers (inclusief scholen), pagina's over de tentoonstellingen, nieuwsberichten en verdiepende artikelen over de wereld van Escher.

Social media

De twee belangrijkste socialmediakanalen voor Escher in Het Paleis zijn Facebook en Instagram. Beide kanalen groeien, maar Instagram groeit harder dan Facebook. Dat is een trend die in lijn is met het algemene bereik van deze kanalen. De groei van Facebook vakt al een tijd af en Instagram vertoont vooralsnog een flinke stijgende lijn. In 2023 is het aantal Facebookvolgers met 725 toegenomen naar 18.600. Het aantal Instagramvolgers is toegenomen met 1319 naar 11.700.

Gemiddeld wordt er twee keer per week gepost. Afwisselend zijn dat inhoudelijke posts over Escher, het paleis, tentoonstellingen en actuele gebeurtenissen. In 2023 is er veel aandacht geweest voor de tentoonstellingen bij EiHP en in het Kunstmuseum. Daarnaast hebben we tentoonstelling van de Megamorfose in het Atrium van het stadhuis flinke gepromoot. De Megamorfose was op de achterkant voorzien van een hele serie locaties in Den Haag waar Escher een band mee had. Gedurende de zomer zijn over deze Haagse locaties posts gemaakt op social media, juist om de verbinding met Den Haag te versterken.

Nieuwsbrief

In september 2023 is EiHP overgestapt van Mailchimp naar Laposta. De belangrijkste reden daarvoor is dat Mailchimp een Amerikaans bedrijf is. Dat ligt gevoelig in verband met de toegenomen aandacht voor privacy en de regeling rond de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). Het is op dit moment nog onduidelijk of Mailchimp daar wel of niet aan voldoet, maar EiHP nam het zekere voor het onzekere door het Nederlandse Laposta als nieuwe leverancier te kiezen. Bij deze overgang is een splitsing gemaakt tussen Nederlandse en internationale ontvangers van de nieuwsbrief, die eerder een tweetalige nieuwsbrief ontvingen. De eerste groep ontvangt een Nederlandse nieuwsbrief, de tweede groep een aparte Engelse.

Op 1 januari 2024 had de nieuwsbrief van Escher in Het Paleis 754 Nederlandse abonnees en 842 internationale abonnees. In totaal zijn dat 1596 abonnees. Op 1 januari 2023 lag dat totaal op 1651.

Diversiteit & inclusie

EiHP heeft de ambitie om zich te blijven ontwikkelen en mee te bewegen met de samenleving. Zo streven we ernaar om het museum toegankelijker en inclusiever te maken door onder andere onze tentoonstellingen, educatieve programma's en publieksbegeleiding op te zetten voor diverse doelgroepen. Ons doel is door middel van meerstemmigheid in onze programma's meerdere perspectieven te bieden op het werk, leven en de fascinaties van Escher. Dat verrijkt ons als museum en verrijkt de blik van de bezoeker. We streven ook naar een verbetering van onze fysieke en sociale toegankelijkheid. Aan de hand van de 4 P's hieronder tonen we welke doelen we bereikt hebben in het afgelopen jaar.

EiHP past de Code Diversiteit en Inclusie toe. In 2023 is de beleidsscan van deze code gedaan, waaruit blijkt dat EiHP op alle P's van de code het niveau 'implementatie' behaalt. Dit geeft aan dat EiHP een welwillende houding heeft en dat er acties worden ondernomen ter verbetering van de

implementatie. Uit de scan volgden meerdere aanbevelingen, zoals een inclusief hr-beleid, het betrekken van medewerkers en partners met diverse achtergronden en een actieve toewijding van directie en management. Dit heeft onze aandacht en we streven ernaar de komende jaren de stap te kunnen maken naar het hogere niveau van 'integratie'.

Programma

Kunst van brede diversiteit laten zien, is een belangrijk doel in ons programma. In het museum is permanent aandacht voor de invloed van de Spaans-Islamitische architectuur en decoraties uit het Alhambra in Granada. Dit jaar maakten we *Net als Escher*, waarin de helft van de 36 deelnemende (inter)nationale kunstenaars vrouw is of een migratieachtergrond heeft. Rond de tentoonstelling *De ontdekker van Escher* over Eschers leermeester De Mesquita, die in 1944 werd vermoord in Auschwitz, werd stilgestaan bij oorlog en vrijheid. In ons activiteitenprogramma vonden rondleidingen met ruimte voor filosofische gesprekken plaats. In een speciale lezing werd aandacht gegeven aan de impact van de Tweede Wereldoorlog, waarin Escher zijn goede vriend en leermeester met Portugees-joodse afkomst verloor. Ook was er in deze tentoonstelling podium voor het werk van hedendaags talent Susanna Inglada.

Een specialisme dat EiHP de afgelopen jaren heeft ontwikkeld is programmering voor mensen die visueel beperkt zijn. Ieder kwartaal wordt een rondleiding aangeboden voor blinden en slechtzienden voor openingstijd, zodat deze bezoekers door middel van voelobjecten het werk van Escher leren kennen. Deze zijn dit jaar aangepast op de tijdelijke tentoonstellingen *Net als Escher* en *De ontdekker van Escher*. Ook is er een audiotour voor blinden en slechtzienden en staat er op de tweede verdieping een multi-zintuiglijk object dat het hele jaar door toegankelijk is. De rondleidingen, audiotour en voelobjecten zijn in samenwerking met belangenorganisaties en de doelgroep ontwikkeld. ReadSpeaker maakt de website toegankelijker voor slechtzienden en blinden.

Foto: Bureau Visueel

In ons educatieve programma herzagen we lesmateriaal op toegankelijkheid. Het voorbereidend lesmateriaal behorend tot de museumlessen en de visuele handleidingen zijn dit jaar in het Engels vertaald om de toegankelijkheid te vergroten. Ook zijn er diverse museumlessen op maat gemaakt voor het (speciaal) basis- en voortgezet onderwijs. Daarnaast werden scholen actief gewezen op de mogelijkheid van het boeken van een les of rondleiding voor openingstijd om zo een prikkelarm museumbezoek te kunnen faciliteren.

Partners

Bij onze keuze in het aangaan van samenwerkingen is diversiteit en inclusie een vast thema. Door samenwerkingen aan te gaan met organisaties en partners die verschillen van ons, creëren we juist een nieuwe blik op Escher en zijn nalatenschap. In het Escherjaar 2023 zijn verbindingen gemaakt met meer dan 40 voor ons bekende én nieuwe partners, zoals The Fashionweek en Bibliotheek Den Haag. Deze banden worden de komende jaren goed onderhouden. Ook blijft het Museumkwartier

een belangrijke partner, die de deuren voor samenwerking opent met 13 collega-instellingen in de buurt. Zo werkten we vanuit het Museumkwartier mee aan Ketikoti en de Vrijheidsmaaltijd.

CultuurSchakel blijft een belangrijke samenwerkingspartner. Ze zijn een klankbord voor ons en ook belangrijke adviseur rondom het stimuleren van kansengelijkheid en diversiteit en inclusie. Onder andere door hun inspirerende bijeenkomsten over inclusief rondleiden, de trainingen prikkelarm rondleiden en filosoferen met kinderen kunnen wij ons aanbod voor jong en oud doorlopend blijven aanscherpen en verbeteren. Met Stichting Onbeperkt Genieten zijn eerder visuele handleidingen opgezet voor prikkelgevoelige bezoekers, die nog steeds dankbaar worden gebruikt.

Jaarlijks werkt EiHP samen met The Young Digitals, een organisatie die talentvolle jongeren ondersteunt die wat extra begeleiding kunnen gebruiken en leidt ze op tot digitale marketing-professionals. Hiermee kunnen ze hun kansen op de arbeidsmarkt aanzienlijk vergroten. EiHP heeft ook dit jaar in juli een groep jongeren ontvangen en ze wegwijs gemaakt in het reilen en zeilen van het museum.

Publiek

Het Escherjaar was de perfecte gelegenheid om nieuwe doelgroepen te verwelkomen. De samenwerking met Kunstmuseum Den Haag dit jaar leidde tot een bredere gezamenlijke impact. 415.000 bezoekers bezochten onze Eschertentoonstellingen in 2023 met een marketingbereik van meer dan 11,5 miljoen personen. Om de toegankelijkheid te vergroten, boden EiHP en het Kunstmuseum in de eerste maand van de tentoonstellingen een combinatieticket aan voor 10 euro. Dit ticket werd in die korte periode maar liefst 15.000 keer gekocht. We omarmen de groei van 2,7% meer bezoekers uit onze eigen stad, vergeleken met 2019. Het totale aantal bezoekers uit Zuid-Holland is gegroeid met maar liefst 7,7%. Deze bezoekers zijn meer geneigd tot herhaalbezoek dan de buitenlandse toerist, waardoor we blij zijn met deze stijging.

Door het Escherjaar kwam er ook ander publiek met het werk van Escher in aanraking. Denk aan de samenwerking met ADO Den Haag, een modeshow van The Fashionweek met een diverse groep jonge en talentvolle modeontwerpers of een optreden rondom Escher en Bach in de Kloosterkerk. Doelgroepverbreding vond plaats door de verschillende achterbannen van externe deelnemers aan het Escherjaar te enthousiasmeren, maar ook met tentoonstellingen als *Net als Escher* met werk van meer dan 30 levende kunstenaars uit binnen- en buitenland met hun eigen achterban. Aan het einde van het jaar zijn we ook begonnen met een nieuw publieksonderzoek om meer te weten te komen over de wensen van ons eigen publiek. Dit zetten we in 2024 door.

Ons publiek hoeft niet altijd naar het museum te komen: wij kunnen ook naar hen toe. Zo gaven we gastlessen van *Hoera! Escher is jarig* op scholen voor kinderen met een fysieke beperking, zodat zij ook konden meewerken aan de Megamorfose. In samenwerking met onze museumdocenten en een docent van SO De Piramide is er, naast de gastles op school, ook een digitale rondleiding ontwikkeld. Zo konden de leerlingen die niet in staat zijn naar het museum te komen toch een rondleiding langs de kunstwerken volgen en kregen ze de mogelijkheid om te ervaren hoe het museum er vanbinnen uitziet.

Personeel

EiHP is zich bewust van de waarde en bijdrage van een divers team en het creëren van een fijne (werk)omgeving. We streven bij het werven van alle nieuwe collega's, van rondleiders tot aan het kantoorpersoneel, naar het bouwen van een team waar iedereen zich veilig en gehoord voelt ongeacht leeftijd, afkomst, religie en (seksuele) oriëntatie. In de werving- en selectieprocedures (zowel voor de organisatie als de raad van toezicht) wordt gelet op diversiteit van het team. De vaste wervingskanalen zijn uitgebreid met nieuwe wervingsplatforms, waaronder meer bij Binoq ATANA (een organisatie voor divers talent) en Stage Cultuur Inclusief.

EiHP blijft werken met Oudstanding: een uitzendbureau voor 65-plussers. Deze worden ingezet als suppoost en zorgen voor de gastvrije ontvangst. De teamleden dragen niet alleen bij aan leeftijdsdiversiteit, maar ook aan culturele verscheidenheid en maatschappelijke inclusie. EiHP sluit zich aan bij de visie van Oudstanding om de tekorten in de arbeidsmarkt op te vullen en leeftijdsdiscriminatie tegen te gaan. Ook het diverse bestand van de tachtig vrijwilligers van de Paleiswinkel wordt blijvend omarmd.

Met het educatieteam is het museum een goede afspiegeling van de maatschappij. Rondleiders en museumdocenten waar je je als leerling aan kunt spiegelen maken het verschil. Er is in 2023 gericht gezocht naar nieuwe rondleiders met een diverse/bi-culturele achtergrond en ook sollicitanten met een minder voor de hand liggende opleiding en beginnende museale educatieve ervaring krijgen de kans om zich te bewijzen. Dat pakt voor zowel de nieuwe rondleiders/museumdocenten als voor het museum positief uit.

Verplichtingen verbonden aan de subsidie 2023

In de toekenningsbrieven voor de subsidies 2023 van de gemeente Den Haag zijn verplichtingen opgenomen die verbonden zijn aan de subsidies. Deze zullen hieronder stuk voor stuk worden behandeld.

Prestatienormen in de subsidieverlening 2023 kenmerk 20221117-32005

Norm: *De Stichting Escher Collectie behaalt circa 133.000 bezoekers en draagt er zorg voor dat er naast de Eschertentoonstelling ook tenminste twee andere tentoonstellingen te zien zijn in het paleis.*

Realisatie: Escher in Het Paleis heeft, inclusief de bezoekers van de Museumnacht, 187.000 bezoekers mogen ontvangen.

Naast de permanente tentoonstelling waren in 2023 de volgende tijdelijke tentoonstellingen te zien:

Rembrandt weer terug in Den Haag	29 november 2022 t/m 29 januari 2023
De ontdekker van Escher: Samuel Jessurun de Mesquita	18 februari t/m 1 oktober 2023
Net als Escher	3 november 2023 t/m 24 maart 2024

Norm: *De Stichting Escher Collectie bereikt met educatieve activiteiten ca. 3.200 leerlingen uit het primair onderwijs en ca. 5.200 leerlingen uit het voorgezet onderwijs.*

Realisatie: Escher in Het Paleis ontving in 2023 3084 leerlingen PO en 7256 leerlingen VO.

Norm: *De Stichting Escher Collectie dient inspanningen te leveren op het gebied van cultuuronderwijs conform de doelstellingen uit de nota Cultuureducatie 2023. U dient in 2023 verder te werken aan de ontwikkeling en het aanbieden van activiteiten voor het cultuuronderwijs die zijn afgestemd op de wensen van scholen en passen binnen de doorlopende leerlijnen die binnen het project 'Cultuuronderwijs op zijn Haags' worden ontwikkeld door scholen en culturele instellingen.*

Realisatie: Een uitgebreide beschrijving van de ondernomen inspanningen is te vinden onder de hiervoor genoemde paragraaf 'Educatie & cultuuronderwijs'.

Meerjarenbeleidsplan 2021–2024

Het museum heeft voor meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur 2021-2024 'Kracht en Kwetsbaarheid' een structurele jaarlijkse bijdrage gevraagd van € 430.000,-, maar heeft € 361.568,- toegewezen gekregen. Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd.

Risico's

De belangrijkste bedrijfsrisico's voor het museum zijn:

1. De gevolgen van de korting op de jaarlijkse bijdrage van de gemeente. Escher in Het Paleis zal deze korting zelf op moeten vangen, o.a. door de entreprijs te verhogen. Dit kan leiden tot minder bezoekers uit de categorie mensen met lagere inkomens. Meer focus zal komen te liggen op het vergroten van het volume volbetalende bezoekers om het verlies van subsidie op te vangen. Dit is een contradictie in een tijdperk waarin diversiteit en inclusie onlosmakelijk verbonden zijn met museumbezoek. De tijd die door het kleine team gestoken moet worden om de korting op te vangen gaat daarnaast ten koste van andere maatschappelijke projecten.

2. Macro-economische factoren als oorlogen die internationaal reisgedrag beïnvloeden.
3. Schade of diefstal van de collectie. Het museum heeft dit risico afgedekt door een collectieverzekering. Bovendien is het museum uitgebreid beveiligd, zowel tijdens openingstijden als in de uren dat het museum gesloten is voor publiek.
4. Onverwacht slechte of te weinig *free publicity* voor tentoonstellingen of 'slecht' museumweer, waardoor bezoekersaantallen lager uitvallen dan verwacht en daarmee ook de publiekinkomsten.
5. Uitval van computersystemen/clouddiensten door externe of interne oorzaken.
6. De organisatie is met 7,8 FTE relatief klein van omvang. Dit brengt risico's met zich mee betreffende de continuïteit van uitvoering van de werkzaamheden en overdracht van kennis bij plotselinge wijzigingen in de bezetting.
7. Krapte op de arbeidsmarkt en met name het vinden en behouden van museumdocenten.

EiHP heeft echter een gezonde bedrijfsvoering. Het museum heeft voldoende liquiditeiten en reserves om in beperkte mate derving van publieksinkomsten te overbruggen. EiHP streeft ernaar om gezamenlijk met zijn zakelijke partners zo goed mogelijk te anticiperen op deze macro-economische factoren, met zo min mogelijk consequenties voor zowel eigen als extern personeel zonder de bedrijfsvoering in gevaar te brengen.

Het museum heeft zijn risico's geanalyseerd en maatregelen genomen om de kans te verkleinen dat het risico zich voordoet dan wel de gevolgen daarvan te mitigeren. Het huidige systeem van risicomanagement voldoet en er worden geen veranderingen voorzien.

Financiële instrumenten

De primaire financiële instrumenten van de stichting dienen ter financiering van de operationele activiteiten van de stichting of vloeien direct uit deze activiteiten voort. Het beleid van de stichting is om niet te handelen in financiële instrumenten.

De belangrijkste risico's uit hoofde van de financiële instrumenten van de stichting zijn het kredietrisico, het liquiditeitsrisico, het kasstroomrisico en het prijsrisico bestaande uit het rente- en marktrisico. Het beleid van de stichting om deze risico's te beperken, luidt als volgt:

Prijsrisico

Het marktrisico wordt gedefinieerd als het risico op verliezen die kunnen ontstaan door ongunstige marktbewegingen. De stichting identificeert voornamelijk macro-economische omstandigheden en kredietrisico's.

Stichting Escher Collectie is actief als museum. Deze markt kenmerkt zich door een overwegend stabiele inkomstenstroom en is relatief beperkt gevoelig voor conjuncturele schommelingen. Voorts heeft de stichting beperkt tot geen invloed op in hoofdzaak macro-economische factoren die de inkomstenstroom beïnvloeden. Het marktrisico wordt ingeschat op minimaal. Het museum heeft geen externe leningen en het renterisico is derhalve ook minimaal.

Kredietrisico

De stichting handelt enkel met kredietwaardige partijen en heeft procedures opgesteld om de kredietwaardigheid te bepalen. Tevens heeft de stichting richtlijnen opgesteld om de omvang van

het kredietrisico bij elke partij te beperken. Bovendien bewaakt de stichting voortdurend haar vorderingen en hanteert een adequate aanmaningsprocedure. Door de bovenstaande maatregelen is het kredietrisico voor de stichting minimaal. Verder zijn er geen belangrijke concentraties van kredietrisico.

Liquiditeitsrisico/kasstroomrisico

Stichting Escher Collectie kent een stabiele inkomstenstroom vanuit enerzijds bezoekers en anderzijds subsidieverstrekken. De kans dat de hieraan verbonden toekomstige kasstromen leiden tot uitzonderlijke fluctuaties is beperkt, aangezien de subsidieovereenkomsten doorgaans voor langere perioden worden aangegaan en bezoekersaantallen een stabiel, groeiend verloop tonen. Daarnaast heeft de stichting geen invloed op de effecten van wereldwijde of landelijke maatschappelijke factoren (onrust) die de inkomsten als gevolg van plotseling sterk teruglopende bezoekersaantallen beïnvloeden. Het museum bewaakt de liquiditeitspositie door middel van opvolgende liquiditeitsbegrotingen. De directie ziet erop toe dat steeds voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn om aan de verplichtingen van het museum te kunnen voldoen.

Resultaat 2023 en het eigen vermogen per 31-12-2023

De totale baten bedroegen € 2.307.257,- waarvan € 1.740.661,- aan publieksinkomsten. De totale baten waren hiermee € 571.987,- hoger dan begroot. De totale lasten bedroegen € 2.273.223,-.

De lasten waren daarmee € 493.223,- hoger dan begroot. Het overschot op het exploitatieresultaat 2023 was € 41.552,-. Het overschot wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserves en de algemene reserve.

De financiële positie van het museum is solide. Het museum beschikt over voldoende eigen vermogen en de liquiditeitspositie is ruim voldoende om aan de korte termijn verplichtingen te voldoen. Per ultimo 2023 is de solvabiliteit 0,69 (2022: 0,73) en de current ratio 7,30 (2022: 12,80).

Bezoldiging directie en Raad van Toezicht

De directeur van de Stichting Escher Collectie staat op de loonlijst van de Stichting Kunstmuseum Den Haag. Voor zijn tijdsbesteding voor Stichting Escher Collectie heeft de Stichting Kunstmuseum Den Haag in 2023 een managementvergoeding aan de Stichting Escher Collectie in rekening gebracht van € 72.975.

Begroting 2024

De begroting 2024 is gebaseerd op het meerjarenplan 2021-2024 welke inmiddels door de gemeente Den Haag is geaccordeerd met hierin meegenomen de aanbevelingen van de commissie. Voor de lasten is een totaalbedrag begroot van € 2.115.750,-. De baten zijn begroot op een totaalbedrag van € 2.103.250,-. Aanvullend hierop verwachten we een rente/baten van € 12.500,- waardoor de begroting 2024 sluitend is.

Den Haag, 18 april 2023

Paul Broekhoff

Raad van toezicht

De raad van toezicht van de Stichting heeft per 31 december 2023 de volgende samenstelling:

- Mevrouw drs G.M.C. de Ranitz, voorzitter sedert 23 september 2021, termijn herbenoeming 2025.
- De heer drs. H.W. Breukink, lid sedert 17 september 2015, tot 1 januari 2024
- De heer drs. M. Essafi, lid sedert 22 september 2017, termijn herbenoeming 2021.
- Mevrouw drs. J. Klijnsma, lid sedert 30 september 2019, termijn herbenoeming 2023.
- Mevrouw drs. M.D. Cambeen, lid sedert 1 december 2022, termijn herbenoeming 2026.
- Mevrouw mr. J. Mendlik, lid sedert 1 januari 2023, termijn herbenoeming 2027.
- (De heer drs. R.L.A. Menken, lid sedert 1 januari 2024, termijn herbenoeming 2028.)

Verslag raad van toezicht

In 2023 is de raad van toezicht vier keer bijeengekomen. Naast de reguliere vergaderingen heeft de raad twee keer online overlegd in augustus en november. Redenen voor deze extra vergaderingen waren de in juli ontstane vacature algemeen directeur en het opstellen van het meerjarenbeleidsplan en de meerjarenbegroting 2025-2028.

De voorzitter van de raad van toezicht heeft 7 keer per jaar overleg met de directie, waarin lopende zaken worden besproken. Daarnaast is er altijd een delegatie van de raad aanwezig bij openingen van tentoonstellingen en andere relatie-evenementen die in het museum plaatsvinden.

Anderhalve week voorafgaand aan iedere raad van toezicht vergadering, komt de auditcommissie (waarin twee leden van de raad van toezicht zitting hebben) bijeen om alle financiële stukken te bespreken met de zakelijk directeur en de general manager van Escher in Het Paleis. De accountant sluit in april hierbij aan in verband met de jaarrekening.

Per 1 januari 2023 is mevrouw J. Mendlik toegetreden tot de raad als opvolger van Mevrouw Y. van Rooy, van wie de zittingstermijn eind 2022 eindigde. De zittingstermijn van de heer H. Breukink is geëindigd in december 2023. De heer R. Menken is per 1 januari 2024 aangetreden als zijn opvolger als lid van de raad en als voorzitter van de auditcommissie.

In de vergadering van april is de jaarrekening 2022 van Stichting Escher Collectie goedgekeurd. In alle vergaderingen is stilgestaan bij de kwartaalrapportages, begroting en prognose van het museum. De prognose is elke drie maanden aangepast, mede als gevolg van de onzekere en onvoorspelbare ontwikkelingen rondom inflatie, uitwerking nieuw CAO en stijgende energieprijzen.

De algemeen directeur, Benno Tempel, gaf in juli aan dat hij zou vertrekken bij het Kunstmuseum om algemeen directeur te worden bij het Kröller-Müller museum in Otterlo. De heer Tempel heeft ruim veertien jaar bij het Kunstmuseum, Fotomuseum, KM21 en Escher in Het Paleis gewerkt en heeft ons veel gebracht. Wij zijn trots op wat hij heeft neergezet en de erfenis die hij achterlaat; wij danken hem daarom vanaf deze plek nogmaals voor zijn bijdrage.

De wervingsprocedure voor een nieuwe algemeen directeur is in augustus opgestart. Er is een benoemingscommissie samengesteld, bestaande uit de voorzitter en 2 leden van de raad, de zakelijk directeur en hoofd P&O. Er is een wervingsbureau (Bestman) in de arm genomen om het gehele proces te ondersteunen. De medewerkers van het museum zijn vanaf de start van het proces goed geïnformeerd door de voorzitter van de raad en de zakelijk directeur.

Na een zorgvuldige procedure is in februari 2024 mevrouw Margriet Schavemaker benoemd tot algemeen directeur per 1 juni 2024. In de periode vanaf 1 november is de directie van het Kunstmuseum gevoerd door de zakelijk directeur. Dit duurt voort tot 1 juni 2024.

In de vergadering van september is de begroting 2024 van Stichting Escher Collectie vastgesteld en is ingegaan op de prognose 2023. De aangeleverde input voor het profiel van de algemeen directeur is besproken.

De vergadering van december stond in het teken van de prognose 2023, de managementletter, het concept meerjarenbeleidsplan en de meerjarenbegroting 2025-2028, de zelfevaluatie van de raad van toezicht, de voortgang van de werving van de nieuwe algemeen directeur en het afscheid van de heer Breukink.

Stichting Atana bevordert de diversiteit van raden van toezicht door talenten met een migratie achtergrond op te leiden voor toezicht; onder andere in de regio Den Haag. Een onderdeel hiervan is een traineeship bij een rvt van een Haagse kunstinstelling. De raad van toezicht heeft in 2023 besloten deel te nemen aan dit traject. De voorzitter van de raad van toezicht, het lid belast met de directe relatie met de ondernemingsraad en de zakelijk directeur hebben in november deelgenomen aan een eerste training van Atana, gericht op de begeleiding van de trainee. Deze zal begeleid worden door het raad van toezicht lid dat de relatie met de ondernemingsraad onderhoudt. De trainee start begin 2024.

De raad van toezicht is trots op wat de collega's bij Escher in Het Paleis hebben neergezet in 2023. De coronajaren zijn nu echt achter ons en het publiek is terug. De veranderingen die op ons af komen worden met schwing aangepakt en we willen vanaf deze plek graag alle medewerkers van Escher in Het Paleis, onder leiding van Paul Broekhoff danken voor hun grote inzet en bevlogenheid.

Nevenactiviteiten raad van toezicht

Mevrouw drs. G.M.C. de Ranitz (voorzitter)

- Voorzitter raad van bestuur SURF (hoofdfunctie)
- Vicevoorzitter raad van commissarissen Stichting Espria, lid auditcommissie
- Lid raad van commissarissen Verzekeringsmaatschappij Groot Amsterdam N.V.
- Voorzitter bestuur Stichting SIDN Fonds

De heer drs. H.W. Breukink

- Executive coach bij en eigenaar van Development Dialogue (hoofdfunctie)
- Voorzitter raad van toezicht Residentie Orkest Den Haag
- Lid raad van commissarissen Fetim Group

De heer drs. M. Essafi

- Directeur/eigenaar PublicEffect Consulting (hoofdfunctie)
- Lid Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050

Mevrouw drs. J. Klijnsma

- Commissaris van de Koning voor de Provincie Drenthe (hoofdfunctie)
- Ambassadeur Liliane Fonds
- Voorzitter Bestuur Stichting De Dutch Don't Dance Division
- Voorzitter Raad van Toezicht VSBfonds

Mevrouw drs. M.D. Cambeen

- VP Springer Journals bij Springer Nature (hoofdfunctie)

Mevrouw mr. J. Mendlik

- Senior rechter A en voorzitter van het bestuur Rechtbank Rotterdam (hoofdfunctie)
- Voorzitter raad van advies Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum advies
- Lid college buitengewoon beroep Leidse studentenvereniging Minerva

De heer drs. R.L.A. Menken

- Managing Director en mede-eigenaar Menken Orlando B.B. (hoofdfunctie)
- Voorzitter Bedrijvenvereniging ITC-Hazerswoude-Dorp

Balans per 31 december 2023

ACTIVA

Na resultaatbestemming

		<u>31-12-2023</u>		<u>31-12-2022</u>	
		€	€	€	€
C.4 Vaste activa					
<i>C.2 Materiële vaste activa</i>	1				
Inventaris		12.270		16.637	
Hardware		<u>14.229</u>		<u>7.723</u>	
			26.499		24.360
C.9 Vlottende activa					
<i>C.6 Vorderingen</i>					
Handelsdebiteuren	2	44.132		20.816	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	3	107.385		73.047	
Overlopende activa	4	<u>73.006</u>		<u>38.329</u>	
			224.524		132.192
C.8 Liquide middelen			2.192.516		2.094.503
Totaal			<u>2.443.539</u>		<u>2.251.055</u>

PASSIVA

		<u>31-12-2023</u>		<u>31-12-2022</u>	
		€	€	€	€
C.14 Stichtingskapitaal					
C.11 Algemene reserve	6	221.142		175.927	
C.12 Bestemmingsreserves	7	1.454.136		1.435.666	
C.13 Coronareserve	8	0		22.134	
Totaal eigen vermogen			1.675.278		1.633.727
C.18 Voorzieningen					
Voorziening meerjaren onderhoudsplanning	9		434.545		443.302
C.20 Kortlopende schulden					
Schulden aan leveranciers en handelskredieten	10	257.940		123.314	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	11	-		-	
Overige schulden en overlopende passiva	12	75.776		50.712	
			333.716		174.026
Totaal			<u>2.443.539</u>		<u>2.251.055</u>

Staat van baten en lasten over 2023

		<i>Realisatie 2023</i>	<i>Begroting 2023</i>	<i>Realisatie 2022</i>
A. Baten				
A.1	Publieksinkomsten	1.740.661	1.212.865	1.121.183
A.10	Overige directe opbrengsten	21.016	17.500	13.871
A.11	<i>Directe opbrengsten</i>	1.761.677	1.230.365	1.135.054
A.12	Diverse inkomsten	149.950	97.316	103.695
A.13	Bate uit private middelen	20.000	10.000	10.000
A.18	<i>Indirecte opbrengsten</i>	169.950	107.316	113.695
		-	-	-
A.20	Subsidie gemeente Den Haag	397.764	397.590	375.439
A.24	Overige subsidies gemeente Den Haag	-22.134	-	-
A.25	Overige subsidies	-	-	9.880
A.26	Totale subsidies	375.630	397.590	385.319
Som der baten (A) = A.27		2.307.257	1.735.270	1.634.069
B. Lasten				
B.1	Beheerlasten personeel	382.213	373.000	281.324
B.2	Beheerlasten materieel	576.887	479.000	502.561
B.3	<i>Totaal beheerslasten</i>	959.100	852.000	783.885
B.4	Activiteitenlasten personeel	719.827	587.500	607.057
B.5	Activiteitenlasten materieel	594.296	340.500	425.708
B.6	<i>Totaal activiteitenlasten</i>	1.314.122	928.000	1.032.765
Som der lasten (B) = B.7		2.273.223	1.780.000	1.816.650
Bedrijfsresultaat		34.034	-44.730	-182.581
Saldo rentebaten en -lasten		7.518	-	-8.120
Exploitatie resultaat voor resultaatbestemming		41.552	-44.730	-190.701
Resultaatbestemming:				
Onttrekking bestemmingsreserve aankoop Eschers		-31.529	-	-151.445
Toevoeging bestemmingsreserve aankoop Eschers		50.000	-	-
Toevoeging algemene reserve		45.215	-	-39.256
Onttrekking bestemmingsreserve Amerikaanse Ambassade		56.359	-	-
Toevoeging bestemmingsreserve Amerikaanse Ambassade		-56.359	-	-
Onttrekking coronareserve		-22.134	-	-
Totaal		41.552	-	-190.701

Kasstroomoverzicht 2023

	2023		2022	
	€	€	€	€
Kasstroomoverzicht uit operationele activiteiten				
Exploitatieresultaat		34.034		-182.581
<i>Aanpassingen voor:</i>				
Afschrijvingen	9.757		7.991	
Mutatie voorzieningen	<u>-8.757</u>		<u>-189.109</u>	
		1.000		-181.118
<i>Verandering in werkkapitaal:</i>				
Vorderingen	-82.435		85.836	
Kortlopende schulden	<u>159.691</u>		<u>23.322</u>	
		<u>77.255</u>		<u>109.158</u>
Kasstroom uit bedrijfsoperaties		112.289		-254.542
Betaalde rente	<u>-2.379</u>		<u>-8.120</u>	
Kasstroom uit operationele activiteiten		109.910		-262.661
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investerings materiële vaste activa	-11.896		-14.135	
Investeringsubsidies	<u>-</u>		<u>-</u>	
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		-11.896		-14.135
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
Mutaties bestemmingsreserves	<u>-</u>		<u>-</u>	
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		-		-
Mutatie liquide middelen		<u>98.014</u>		<u>-276.796</u>
Stand liquide middelen 1 januari		2.094.503		2.371.299
Stand liquide middelen 31 december		2.192.516		2.094.503
Mutatie liquide middelen		<u>98.014</u>		<u>-276.796</u>

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Informatie over de rechtspersoon

Vestigingsadres en inschrijfnummer handelsregister

Stichting Escher Collectie ("de Stichting") is feitelijk gevestigd op Lange Voorhout 74, 2514 EH te Den Haag, is statutair gevestigd in Den Haag en is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 27194207.

Algemene toelichting

De belangrijkste activiteiten van de rechtspersoon

De activiteiten van Stichting Escher Collectie bestaan voornamelijk uit het inrichten, instandhouding en exploiteren van Het Paleis en het tentoonstellen van de Escher Collectie.

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2023, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2023.

Informatieverschaffing over continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Informatieverschaffing over schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat de directie en de Raad van Toezicht zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Algemene grondslagen voor verslaggeving

De standaarden op basis waarvan de jaarrekening is opgesteld

De jaarrekening is opgesteld conform de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving voor micro- en kleine rechtspersonen C1 'Kleine organisatie zonder winststreven' en de Richtlijnen verantwoording subsidies Den Haag 2017 van de gemeente Den Haag met pagina 1 en 2 van bijlage Inrichting jaarrekening 2023. Conform artikel C1.106 dienen specifieke wet- en regelgeving en de subsidievoorschriften voor te gaan op de uitspraken in de Rjk en te worden toegelicht. De gemeente Den Haag kent specifieke voorschriften ten aanzien van de dotatie aan de voorziening meerjaren onderhoud. De dotatie aan de voorziening 'Meerjaren Onderhoudsplanning' dient conform 'inrichting jaarrekening 2021' gelijk te zijn aan de ontvangen subsidie 'gebruikersonderhoud' van de gemeente Den Haag. De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten.

Algemeen

Voor zover niet anders is vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen historische kosten.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen ervan naar de organisatie zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Activa die hier niet aan voldoen worden niet in de balans verwerkt, maar worden aangemerkt als niet in de balans opgenomen activa. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Onder verplichtingen worden mede voorzieningen begrepen. Verplichtingen die hier niet aan voldoen worden niet in de balans opgenomen, maar worden verantwoord als niet in de balans opgenomen verplichtingen.

Een in de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans als een transactie (met betrekking tot het actief of de verplichting) niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting. Bij de beoordeling of er sprake is van een belangrijke verandering in de economische realiteit wordt uitgegaan van de economische voordelen en risico's die zich naar alle waarschijnlijkheid in de praktijk zullen voordoen en niet op basis van voordelen en risico's waarvan redelijkerwijze niet te verwachten is dat zij zich zullen voordoen. Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen. De resultaten van de transactie worden in dat geval direct in staat van baten en lasten opgenomen, rekening houdend met eventuele voorzieningen die dienen te worden getroffen in samenhang met de transactie. Indien de weergave van de economische realiteit ertoe leidt dat het opnemen van activa waarvan de rechtspersoon niet het juridisch eigendom bezit, wordt dit feit vermeld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De betalen en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, de functionele valuta van de organisatie.

De stichting neemt het standpunt in dat zij niet belastingplichtig is voor de vennootschapsbelasting. De conclusie is gebaseerd op een toetsing van de huidige activiteiten en omstandigheden aan de relevante wet- en regelgeving, waaronder de Wet op de Vennootschapsbelasting 1969, jurisprudentie en literatuur.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, afgeleide financiële instrumenten (derivaten), handelsschulden en overige te betalen posten. In de jaarrekening zijn de volgende categorieën financiële instrumenten opgenomen:

- verstrekte leningen en overige vorderingen en overige financiële verplichtingen.

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Eventueel direct toerekenbare transactiekosten maken deel uit van de eerste waardering. Na de eerste opname worden financiële instrumenten gewaardeerd op de manier zoals beschreven bij de desbetreffende balansposten.

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als de organisatie beschikt over een deugdelijk juridisch instrument om het financiële actief en de financiële verplichting gesaldeerd af te wikkelen en de organisatie het stellige voornemen heeft om het saldo als zodanig netto of simultaan af te wikkelen.

Grondslagen

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden in de balans verwerkt indien het waarschijnlijk is dat de toekomstige prestatie eenheden met betrekking tot dat actief zullen toekomen aan de organisatie en de kosten van het actief betrouwbaar kunnen worden vastgesteld.

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen kostprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. De kostprijs van de genoemde activa bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om de activa op hun plaats en in de staat te krijgen noodzakelijk voor het beoogde gebruik.

De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafprijs volgens de lineaire methode op basis van de verwachte gebruiksduur en rekening houden met een eventuele restwaarde. Afschrijving start op het moment dat een actief beschikbaar is voor het beoogde gebruik, en wordt beëindigd bij buitengebruikstelling of bij desinvestering. Op materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering wordt niet afgeschreven.

De jaarlijkse afschrijving zijn voor:

- inventaris 20%-33%
- hardware 25%

Ter zake van verwachte kosten van periodiek groot onderhoud aan gebouwen, installaties e.d. wordt een voorziening gevormd. Zie hiervoor de grondslag onder het hoofd Voorzieningen. Investeringsubsidies worden in mindering gebracht op de kostprijs van de activa waarop de subsidies betrekking hebben.

Buiten gebruik gestelde activa worden gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere opbrengstwaarde.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde, inclusief transactiekosten (indien materieel). Na eerste verwerking vindt waardering plaats tegen geamortiseerde kostprijs. Indien er geen sprake is van agio of disagio en transactiekosten, is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde van de vorderingen, onder aftrek van voorzieningen wegens oninbaarheid. Voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de inbaarheid van de vorderingen.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering. Liquide middelen die naar verwachting langer dan 12 maanden niet ter beschikking staan van de organisatie, worden gerubriceerd als financiële vaste activa.

Eigen vermogen

Algemene reserve De algemene reserve is het eigen vermogen waarover zonder belemmering door wettelijke of statutaire beperkingen kan worden beschikt voor het doel waarvoor de stichting is opgericht. Deze reserve wordt aangehouden om de continuïteit van de stichting op lange termijn te waarborgen.

Bestemmingsreserves

De beperkte bestedingsmogelijkheid van de bestemmingsreserve is door het bestuur bepaald, en betreft geen verplichting, het bestuur kan deze beperking zelf opheffen.

Voorzieningen

Een voorziening wordt in de balans opgenomen, wanneer er sprake is van: een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting die het gevolg is van een gebeurtenis in het verleden; en waarvan een betrouwbare inschatting kan worden gemaakt; en het waarschijnlijk is dat voor afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is. Rechten en verplichtingen voortvloeiend uit eenzelfde overeenkomst worden niet in de balans opgenomen indien en voor zover noch de organisatie noch de tegenpartij heeft gepresteerd. Opname in de balans geschiedt wanneer de nog te ontvangen respectievelijk te leveren prestatie en tegenprestatie niet (meer) met elkaar in evenwicht zijn en dit voor de organisatie nadelige gevolgen heeft. Indien (een deel van) de uitgaven die noodzakelijk zijn om een voorziening af te wikkelen waarschijnlijk geheel of gedeeltelijk door een derde worden vergoed bij afwikkeling van de voorziening, wordt de vergoeding als afzonderlijk actief gepresenteerd. Voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen en verliezen af te wikkelen.

Voorziening meerjaren onderhoudsplanning

Een voorziening voor meerjaren onderhoudsplanning wordt gevormd voor verwachte kosten van service kosten, regulier onderhoud en periodiek groot onderhoud aan panden, installaties e.d. op basis van het geschatte bedrag van het groot onderhoud en de periode tussen de werkzaamheden voor groot onderhoud. De uitgaven van groot onderhoud, regulier onderhoud en service kosten worden verwerkt ten laste van de onderhoudsvoorziening voor zover deze is gevormd door de beoogde kosten. Indien de kosten van onderhoud uitgaan boven de boekwaarde van de voor het desbetreffende actief aangehouden voorziening, worden de (meer)kosten verwerkt in de exploitatierekening.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Indien er geen sprake is van agio of disagio en transactiekosten, is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde van de schuld.

Bedrijfsopbrengsten

Projectsubsidies en -baten worden aanvankelijk in de balans opgenomen als vooruit ontvangen baten zodra er redelijke zekerheid bestaat dat zij zullen worden ontvangen en dat de groep zal voldoen aan de daaraan verbonden voorwaarden. De exploitatiesubsidie van de gemeente Den Haag ter compensatie van door de stichting gemaakte kosten worden systematisch als baten in de exploitatierekening opgenomen in dezelfde periode als die waarin de kosten worden gemaakt. Een eventueel overschot of tekort wordt via resultaatbestemming ten gunste of ten laste van de algemene reserve gebracht rekening houdend met de voorschriften van de gemeente Den Haag.

De subsidie van de gemeente Den Haag over het boekjaar 2023 wordt definitief vastgesteld nadat de jaarrekening is overlegd. De subsidie van de gemeente Den Haag is vooruitlopend op de definitieve vaststelling geheel als bate verwerkt.

Diensten

Opbrengsten uit het verlenen van diensten worden opgenomen in de netto-omzet tegen de reële waarde van de ontvangen of te ontvangen vergoeding, na aftrek van tegemoetkomingen en kortingen. Opbrengsten uit het verlenen van diensten worden in de staat van baten en lasten verwerkt wanneer het bedrag van de opbrengsten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de te ontvangen vergoeding waarschijnlijk is, de mate waarin de dienstverlening op balansdatum is verricht betrouwbaar kan worden bepaald en de reeds gemaakte kosten en de kosten die (mogelijk) nog moeten worden gemaakt om de dienstverlening te voltooien op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald.

Huuropbrengsten

Huuropbrengsten worden lineair in de staat van baten en lasten opgenomen op basis van de duur van de huurovereenkomst. Vergoedingen ter stimulering van het sluiten van huurovereenkomsten worden als integraal deel van de totale huuropbrengsten verwerkt.

Personeelsbeloningen

De beloningen van het personeel worden als last in de staat van baten en lasten verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Als de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de vennootschap.

Pensioenen

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan de pensioenuitvoerder verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Leasing

De organisatie kan financiële en operationele leasecontracten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel door de lessee worden gedragen, wordt aangemerkt als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten classificeren als operationele leases. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet zozeer de juridische vorm. Classificatie van de lease vindt plaats op het tijdstip van het aangaan van de betreffende leaseovereenkomst.

Operationele leases

Als de organisatie optreedt als lessor in een operationele lease, wordt het actief als leaseobject verwerkt in de balans overeenkomstig de aard van dat actief. De grondslagen voor de waardering van de geleasede activa zijn beschreven onder het hoofd Materiële vaste activa. De leasebaten (exclusief vergoeding voor dienstverlening, zoals verzekering en onderhoud) als bestanddeel van de leasebetalingen worden op tijdsevenredige basis verwerkt over de leaseperiode. Initiële directe kosten, niet zijnde verkoopkosten, die gemaakt worden om opbrengsten te genereren uit operationele leases worden direct ten laste van de staat van baten en lasten gebracht.

Als de organisatie optreedt als lessee in een operationele lease, wordt het leaseobject niet geactiveerd. Vergoedingen die worden ontvangen als stimulering voor het afsluiten van een overeenkomst worden verwerkt als een vermindering van de leasekosten over de leaseperiode. Leasebetalingen en vergoedingen inzake operationele leases worden lineair over de leaseperiode ten laste respectievelijk ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht, tenzij een andere toerekeningsystematiek meer representatief is voor het patroon van de met het leaseobject te verkrijgen voordelen.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen en beleggingen die zonder beperkingen en zonder materieel risico van waardeverminderingen als gevolg van de transactie kunnen worden omgezet in geldmiddelen.

Rentebaten en soortgelijke opbrengsten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende actiefpost. Rentelasten en soortgelijke lasten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren.

Gebeurtenissen na balansdatum

Gebeurtenissen die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en die blijken tot aan de datum van het opmaken van de jaarrekening worden verwerkt in de jaarrekening. Gebeurtenissen die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum worden niet in de jaarrekening verwerkt. Als dergelijke gebeurtenissen van belang zijn voor de oordeelsvorming van de gebruikers van de jaarrekening, worden de aard en de geschatte financiële gevolgen ervan toegelicht in de jaarrekening.

Toelichting balans per 31 december 2023

Activa

C.4 Vaste Activa

1. C.2 Materiële vaste activa

De mutaties in de materiële vaste activa worden als volgt weergegeven:

	<i>Inventarissen</i>	<i>Hardware</i>	<i>Totaal</i>
	€	€	€
<u>Stand per 1 januari 2023</u>			
Aanschafwaarde	658.364	55.324	713.688
Cumulatieve investeringssubsidies	-237.419	-	-237.419
Cumulatieve afschrijvingen	-404.308	-47.601	-451.909
	<u>16.637</u>	<u>7.723</u>	<u>24.360</u>
<u>Mutaties boekjaar</u>			
Investeringen	1.075	10.821	11.896
Investeringssubsidies	-	-	-
Afschrijvingen	-5.442	-4.315	-9.757
	<u>-4.367</u>	<u>6.506</u>	<u>2.139</u>
<u>Stand per 31 december 2023</u>			
Aanschafwaarde	659.439	66.145	725.584
Cumulatieve investeringssubsidies	-237.419	-	-237.419
Cumulatieve afschrijvingen	-409.750	-51.916	-461.666
	<u>12.270</u>	<u>14.229</u>	<u>26.499</u>
Afschrijvingspercentages	<u>20 - 33%</u>	<u>25%</u>	

C.9 Vlottende activa

2. Handelsdebiteuren

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
Handelsdebiteuren	44.132	20.816
Voorziening dubieuze debiteuren	-	-
	<u>44.132</u>	<u>20.816</u>

De debiteuren zijn opgenomen tegen de nominale waarden onder aftrek van een voorziening van nihil voor een mogelijke oninbaarheid. In de vorderingen is een bedrag begrepen van nihil (2022: nihil) met een resterende looptijd langer dan 1 jaar.

3. Belastingen en premies sociale verzekeringen

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
Omzetbelasting	95.826	73.047
Loonheffingen	11.559	-
	<u>107.385</u>	<u>73.047</u>

4. Overlopende activa

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
Nog te ontvangen bedragen	50.013	20.803
Vooruitbetaalde kosten	22.993	17.526
	<u>73.006</u>	<u>38.329</u>

5. C.8 Liquide middelen

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
Rabobank deposito	992.818	995.197
Rabobank rekening-courant	1.168.984	1.069.225
Gelden onderweg	20.478	17.790
Kas	10.236	12.291
	<u>2.192.515</u>	<u>2.094.503</u>

Onder de liquide middelen zijn uitsluitend deposito's opgenomen die direct opvraagbaar zijn.

Passiva

C.14 Eigen vermogen

6. C.11 Algemene reserve

De algemene reserve wordt gebruikt als financiële buffer om onverwachte financiële risico's op te kunnen vangen. De maximum hoogte van de algemene reserve is vastgesteld op 25% van de totale baten (exclusief subsidies).

Verloopoverzicht

	2023
	€
Stand per 1 januari	175.927
Bij/af: resultaatbestemming 2023	45.215
Stand per 31 december	<u>221.142</u>

7. C.12 Bestemmingsreserve

Bestemmingsreserve prenten

Om het mogelijk te maken belangrijke Escher prenten te kunnen verwerven is een bestemmingsreserve gevormd. De vorming van deze bestemmingsreserve is in overleg gedaan met de Gemeente Den Haag. In de vaststellingsbrief subsidies 2015 van de Gemeente Den Haag (ABBA/VS/2446) is de maximale omvang vastgesteld op € 200.000 met een maximale looptijd tot eind 2020. De Stichting Escher Collectie heeft de gemeente in 2021 om een verlenging van deze periode gevraagd, gezien de COVID-19 situatie. Deze verlenging is gehonoreerd tot en met 2024. In 2023 zijn diverse aankopen vanuit deze reserve gedaan. De reserve is aangevuld met het deel van het positief exploitatieresultaat.

Verloopoverzicht

	2023
	€
Stand per 1 januari	48.555
Af: aankoop Escher prenten	-31.529
Bij/af: resultaatbestemming 2023	50.000
Stand per 31 december	<u>67.026</u>

Bestemmingsreserve attracties

De bestaande attracties verliezen na verloop van tijd hun innoverende karakter. Om de continuïteit van het museum te kunnen waarborgen is het van essentieel belang dat de attracties tijdig worden vervangen door nieuwe innoverende attracties.

De bestemmingsreserve attracties wordt gevoed uit de eventuele overschotten op de exploitatie. De Gemeente Den Haag heeft toestemming verleend tot de vorming van een bestemmingsreserve attracties van maximaal € 340.000.

Verloopoverzicht

	2023
	€
Stand per 1 januari	340.000
Bij/af: resultaatbestemming 2023	-
Stand per 31 december	<u>340.000</u>

Bestemmingsreserve Escher naar de Amerikaanse Ambassade

De bestemmingsreserve wordt gebruikt voor de vorming van een bestemmingreserve voor de voorbereidings- en onderzoekskosten voor de verhuizing van Escher naar de Amerikaanse Ambassade. Gezien het feit dat een transitie naar de Amerikaanse Ambassade nog actueel is tijdens dit schrijven, is er voor deze bestemmingsreserve in april 2020 verlenging aangevraagd bij de gemeente. Deze verlenging is gehonoreerd.

In de vaststellingsbrief subsidies 2017 van de Gemeente Den Haag (ABBA/VS/2512) is de maximale omvang van deze bestemmingsreserve vastgesteld op € 153.972 en de maximale looptijd tot eind 2019. Gezien het actuele karakter van het project is er meerdere malen verlenging aangevraagd en gehonoreerd. De looptijd is zeer recentelijk verlengd tot en met 2024.

Verloopoverzicht

	2023
	€
Stand per 1 januari	122.543
Uitgaven	56.359
Bij/af: resultaatbestemming 2023	-56.359
Stand per 31 december	122.543

Bestemmingsreserve Herinrichting Nieuwe Escher Museum

De Gemeente Den Haag heeft in een eerder stadium aangegeven er van uit te gaan dat het museum de inrichting van de museumzalen zelf (grotendeels) bekostigt. Om dat mogelijk te maken zal de komende jaren geld worden gealloceerd in deze bestemmingsreserve. Samen met gelden van derden moet dat straks de inrichting mogelijk maken. Er is uitgegaan van een looptijd tot 2024. Het benodigde bedrag wordt geraamd op circa € 2.000.000.

Verloopoverzicht

	2023
	€
Stand per 1 januari	924.567
Bij/af: resultaatbestemming 2023	-
Stand per 31 december	924.567

8. C.13 Coronareserve

Stichting Escher Collectie heeft in 2021 een subsidie Herstelfonds van de gemeente ontvangen van € 61.390,- voor de verliezen als gevolg van de COVID-crisis. Stichting Escher Collectie heeft in 2021 een positief resultaat behaald, waardoor deze subsidie niet benut is.

Stichting Escher Collectie heeft met de gemeente afgesproken dat ze deze subsidie mag gebruiken voor de tekorten van 2022 welke zijn ontstaan door de nasleep van de COVID-crisis. Hiervoor is deze coronareserve gevormd ter hoogte van de subsidie. In 2023 is de subsidie niet benut en dient deze terugbetaald te worden aan de gemeente. Het terug te betalen bedrag is opgenomen onder de kortlopende schulden.

Verloopoverzicht

	2023
	€
Stand per 1 januari	22.134
Bij/af: resultaatbestemming 2023	-22.134
Stand per 31 december	-

C.18 Voorzieningen

9 Voorziening meerjaren onderhoudsplanning

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Voorziening meerjaren onderhoudsplanning	434.545	443.302
<i>Voorziening meerjaren onderhoudsplanning</i>		
	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	443.302	632.411
Dotatie voorziening meerjaren onderhoudsplanning	101.016	101.016
Uitgaven voorziening meerjaren onderhoudsplanning	-109.773	-290.125
Stand per 31 december	434.545	443.302

In 2023 is in totaal € 109.773 onttrokken aan de voorziening, waarvan € 107.938 in meerjaren onderhoudsplanning vallen. De geplande kosten conform meerjaren onderhoudsplan zijn in 2023 in totaal € 56.701. Het verschil tussen de onttrekking in 2023 en de geplande onderhoudswerkzaamheden in het Paleis worden voornamelijk veroorzaakt door hogere lasten door en voor het jubileumjaar te weten:

- Aanbrengen van een nieuwe tapijt
- Additioneel schilderwerk
- Herstelwerkzaamheden stucwerk
- Extra schoonmaakkosten

De verwachte dotatie voor de voorziening groot onderhoud gebouwen kan als volgt worden gespecificeerd:

Korter dan 1 jaar:	101.013
Tussen 1 en 5 jaar:	404.052
Langer dan 5 jaar:	101.013
Totaal:	606.078

Dit betreffen bedragen die voortkomen uit het meerjarenonderhoudsplan 2020-2030 (gedateerd op 9 december 2019).

C.20 Kortlopende schulden

10 Schulden aan leveranciers en handelskredieten

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Crediteuren	257.940	123.314

11 Belastingen en premies sociale verzekeringen

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Loonheffingen	-	-

12 Overige schulden en overlopende passiva

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Te betalen subsidie Herstelfonds	22.134	-
Nog te betalen kosten	14.499	17.175
Vakantiegeld	19.636	17.164
Vakantiedagen	19.506	16.373
	53.640	50.713

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Rechten

Meerjarenbeleidsplan 2021 - 2024

Conform het meerjarenbeleidplan Kunst en Cultuur krijgt de stichting Escher Collectie voor de periode 2021 - 2024 een jaarlijkse subsidie van de gemeente Den Haag. Voor 2023 wordt maximaal € 426.098 (kenmerk subsidiebeschikking 20231003-12494) aan subsidie verstrekt.

Verhuurcontract derden

De stichting Escher Collectie heeft een overeenkomst tot het in gebruik hebben van een ruimte die bestemd is voor het drijven van een museumwinkel in het Paleis aan het Lange Voorhout afgesloten met de stichting Vrienden van Escher in Het Paleis. De jaarlijkse vergoeding bedraagt € 27.600 exclusief btw. Wijzigingen van de vergoeding vinden plaats op basis van de wijziging van het maandprijsindexcijfer volgens de consumptieprijsindex (CPI). De overeenkomst wordt jaarlijks stilzwijgend verlengd, wat inhoudt dat de jaarlijks vergoeding voor 2024 € 28.400 bedraagt (korter dan één jaar).

Verplichtingen

Huurcontract Gemeente Den Haag

Met ingang van 1 januari 2003 heeft Stichting Escher Collectie het pand staande en gelegen aan het Lange Voorhout 74 gehuurd van de gemeente Den Haag. De huurovereenkomst is aangegaan tot 1 januari 2029. De huur voor 2023 bedraagt € 186.458. De huur wordt jaarlijks geïndexeerd.

De verplichting bestaat voor € 932.290 aan huurverplichtingen tot 2029. Hiertegenover staat geen subsidiebeschikking.

De verplichting naar looptijd kan als volgt worden gespecificeerd (op basis van de huur van 2024, de huur wordt jaarlijks geïndexeerd):

Korter dan 1 jaar:	186.458
Tussen 1 en 5 jaar:	745.832
Langer dan 5 jaar:	0
Totaal:	<u>932.290</u>

Diensten

De stichting Escher Collectie heeft een overeenkomst afgesloten met de stichting Kunstmuseum Den Haag voor de verzorging van het systeembeheer van de stichting. De jaarlijkse vergoeding bedraagt € 4.900 exclusief btw.

De opzegtermijn bedraagt 90 dagen, derhalve is de verplichting ultimo 2023 € 1.225. Wijzigingen van de vergoeding vinden plaats op basis van de wijziging van het maandprijsindexcijfer volgens de consumptieprijsindex (CPI).

Stichting Escher Collectie heeft een licentieovereenkomst afgesloten met M.C. Escher Holding B.V. voor een periode van vijf jaar, van 16 november 2002 tot en met 16 november 2007. Na deze periode zal, in overeenstemming met beide partijen, dit contract jaarlijks stilzwijgend worden verlengd. In 2023 is een vergoeding opgenomen van € 44.398 exclusief btw.

De stichting Escher Collectie heeft een bruikleenovereenkomst afgesloten met de stichting Kunstmuseum Den Haag voor de bruikleenobjecten M.C. Escher uit de collectie van het Kunstmuseum Den Haag. De jaarlijkse vergoeding bedraagt € 50.000 exclusief btw. De opzegtermijn bedraagt 90 dagen, derhalve is de verplichting ultimo 2023 € 12.500.

Stichting Escher Collectie heeft een overeenkomst afgesloten met GoPhoto inzake fotografie voor een periode van één jaar, van 1 juni 2021 tot en met 31 mei 2022. Na deze periode kan, in overeenstemming met beide partijen, dit contract na elke drie maanden stilzwijgend verlengd worden. Er is een vaste fee per foto afgesproken.

Toelichting op de staat van baten en lasten over 2023

A.1 Publieksinkomsten

	<i>Realisatie</i> 2023	<i>Begroting</i> 2023	<i>Realisatie</i> 2022
	€	€	€
Entree	1.658.310	1.151.800	1.063.012
Fotoshoot	82.351	61.065	58.172
Totaal	<u>1.740.661</u>	<u>1.212.865</u>	<u>1.121.183</u>

In het succesvolle jubileumjaar 2023 kwamen er 183.778 bezoekers naar Escher in Het Paleis. Het aantal bezoekers ligt 53.778 hoger dan begroot (2022: 120.479 bezoekers), waardoor de publieksinkomsten eveneens hoger zijn uitgevallen dan begroot.

A.10 Overige inkomsten

	<i>Realisatie</i> 2023	<i>Begroting</i> 2023	<i>Realisatie</i> 2022
	€	€	€
Vergoedingen rondleidingen	21.016	17.500	13.871
Totaal	<u>21.016</u>	<u>17.500</u>	<u>13.871</u>

A.12 Diverse inkomsten

	<i>Realisatie</i> 2023	<i>Begroting</i> 2023	<i>Realisatie</i> 2022
	€	€	€
Evenementen	122.345	70.000	76.451
Pacht café en winkel	27.605	27.316	27.244
Totaal	<u>149.950</u>	<u>97.316</u>	<u>103.695</u>

In 2023 werden aanzienlijk meer evenementen georganiseerd in vergelijking met het 2022 en wat in de eerste instantie is begroot.

A.13 Bijdragen uit private middelen

	<i>Realisatie</i> 2023	<i>Begroting</i> 2023	<i>Realisatie</i> 2022
	€	€	€
Particulieren	20.000	10.000	10.000
	<u>20.000</u>	<u>10.000</u>	<u>10.000</u>

In 2022 hebben de vrijwilligers alleen het gebruikelijke € 10.000 gesponsord voor de gratis toegankelijke workshops in de weekenden en vakanties. In 2023 is aanvullend € 10.000 gesponsord voor het megamorfose project in het jubileumjaar.

A.20 Subsidie gemeente Den Haag

	<i>Realisatie</i> 2023	<i>Begroting</i> 2023	<i>Realisatie</i> 2022
	€	€	€
Exploitatie	295.785	-100.135	273.460
Gebruikers onderhoud	101.979	100.135	101.979
	<u>397.764</u>	<u>-</u>	<u>375.439</u>

In 2023 is de volgende subsidieverlening verkregen:

1. Subsidietoekenning 2023 datum 16 januari 2023 met kenmerk 20221117-32005

De volgende subsidievoorwaarden zijn overeengekomen:

1. De stichting Escher Collectie behaalt circa 133.000 bezoekers en draagt er zorg voor dat er naast de Escher tentoonstelling ook tenminste drie andere tentoonstellingen te zien zijn in het Paleis.
2. De stichting Escher Collectie bereikt in 2023 met educatieve activiteiten ca. 3.200 leerlingen uit het primair onderwijs in Den Haag en ca. 5.200 leerlingen uit het voorgezet onderwijs.
3. De stichting Escher Collectie dient inspanningen te leveren op het gebied van cultuuronderwijs conform de doelstellingen uit de nota Cultuureducatie 2022. U dient vanaf 2022 verder te werken aan de ontwikkeling en het aanbieden van activiteiten voor het cultuuronderwijs die zijn afgestemd op de wensen van scholen en passen binnen de doorlopende leerlijnen die binnen het project 'Cultuuronderwijs op zijn Haags' worden ontwikkeld door scholen en culturele instellingen.
4. De stichting Escher Collectie neemt maatregelen om de inclusiviteit van de organisatie te bevorderen en de diversiteit van de Haagse bevolking terug te laten komen in het beleid op gebied van personeel, publiek, programmering en partners.
5. De stichting Escher Collectie spant zich in om relevante samenwerkingen aan te gaan met (culturele) partners in de stad.
6. De stichting Escher Collectie treft maatregelen ter bevordering van een gezonde en duurzame bedrijfsvoering, waaronder de toepassing van de cultural governance en fair practice codes.

Voor 2023 is een bedrag van € 289.721 bevoorschot door de gemeente Den Haag.

Alle voorwaarden zijn in 2023 behaald.

A.24 Overige subsidies gemeente Den Haag

	<i>Realisatie</i> <i>2023</i>	<i>Begroting</i> <i>2023</i>	<i>Realisatie</i> <i>2022</i>
	€	€	€
Herstelfonds Cultuur 2020 Gemeente Den Haag	-22.134	-	-
Totaal	-22.134	-	-

Stichting Escher Collectie heeft in 2021 een subsidie Herstelfonds van de gemeente ontvangen van € 61.390,- voor de verliezen als gevolg van de COVID-crisis. De subsidie is niet volledig benut en dient conform de afspraken terugbetaald te worden. Om die reden is een negatieve bate verantwoord in de jaarrekening.

A.25 Overige subsidies

	<i>Realisatie</i> <i>2023</i>	<i>Begroting</i> <i>2023</i>	<i>Realisatie</i> <i>2022</i>
	€	€	€
Overige subsidies	-	-	9.880
Totaal	-	-	9.880

De overige subsidies betreft de eindafrekening van de TVL.

B.1 Beheerlasten personeel

	<i>Realisatie</i> <u>2023</u>	<i>Begroting</i> <u>2023</u>	<i>Realisatie</i> <u>2022</u>
	€	€	€
Huisvesting loonkosten	81.151	77.250	73.062
Bedrijfsvoering loonkosten	225.249	178.750	178.645
Bedrijfsvoering inhuur extern	67.946	105.000	57.645
Overige personeelskosten	<u>7.868</u>	<u>12.000</u>	<u>-28.028</u>
Totaal	<u>382.213</u>	<u>373.000</u>	<u>281.324</u>

De bijdragen uit hoofde van NOW-subsidies zijn verwerkt onder de overige personeelskosten, waardoor per saldo een bate is gepresenteerd in 2022.

Aan het begin van 2023 is een medewerker bedrijfsvoering, welke voorheen was ingehuurd, in loondienst gekomen. Hierdoor heeft er een verschuiving plaats gevonden tussen de loonkosten bedrijfsvoering en de kosten bedrijfsvoering inhuur extern.

B.2 Beheerlasten materieel

	<i>Realisatie</i> <u>2023</u>	<i>Begroting</i> <u>2023</u>	<i>Realisatie</i> <u>2022</u>
	€	€	€
Huisvesting	250.210	238.000	221.990
Gebruikersonderhoud	101.016	101.000	101.013
Bedrijfsvoering	215.905	130.000	171.567
Afschrijving	<u>9.757</u>	<u>10.000</u>	<u>7.991</u>
Totaal	<u>576.887</u>	<u>479.000</u>	<u>502.561</u>

Kosten huisvesting zijn € 12.210 hoger dan begroot, vanwege het feit dat de gemeente een hogere huurverhoging heeft doorgevoerd dan begroot.

De gerealiseerde kosten bedrijfsvoering 2023 zijn € 44.337 hoger in vergelijking met 2022 als gevolg van enerzijds hogere kosten welke gemaakt zijn m.b.t. overgang naar Amerikaanse Ambassade en anderzijds lagere administratiekosten/advieskosten m.b.t. afwikkeling TVL.

B.4 Activiteitenlasten personeel

	<i>Realisatie</i> <u>2023</u>	<i>Begroting</i> <u>2023</u>	<i>Realisatie</i> <u>2022</u>
	€	€	€
Educatie loonkosten	171.771	123.250	139.903
Publieksopvang loonkosten	93.722	129.250	106.647
Educatie inhuur extern	71.191	55.000	49.070
Publieksopvang inhuur extern	<u>383.142</u>	<u>280.000</u>	<u>311.437</u>
Totaal	<u>719.826</u>	<u>587.500</u>	<u>607.057</u>

De loonkosten educatie zijn € 48.521 hoger dan begroot vanwege het niet in de begroting opnemen van een medewerker educatie t.b.v. de werkzaamheden jubileumjaar.

De gerealiseerde loonkosten publieksopvang 2023 zijn € 35.528 lager dan begroot doordat een medewerker minder is gaan werken.

Kosten educatie inhuur extern zijn in vergelijking met de begroting en 2022 hoger door extra inzet externen bij project megamorfose.

Door het gigantische succes van het jubileumjaar met bijbehorende bezoekersaantallen was het noodzakelijk meer extern personeel in te huren om de bezoekersstroom in goede banen te leiden.

B.5 Activiteitenlasten materieel

	<i>Realisatie</i> <i>2023</i>	<i>Begroting</i> <i>2023</i>	<i>Realisatie</i> <i>2022</i>
	€	€	€
Tentoonstellingen	227.215	130.500	140.394
Marketing en Communicatie	239.533	155.000	75.267
Educatie	6.642	10.000	2.917
Aankopen Escher Prenten	31.529	-	151.445
Diverse activiteiten	89.376	45.000	55.686
	<u>594.296</u>	<u>340.500</u>	<u>425.708</u>

Vroeg in het jaar bleek dat het jubileumjaar een succes zou worden. Hierdoor was het verantwoord om breder in te zetten op marketing en communicatie dan was begroot en grootser uit te pakken met de tentoonstellingen.

In het boekjaar zijn er diverse Escher prenten gekocht. Deze aankopen lopen via de lasten en zijn onttrokken van de bestemmingsreserve prenten.

Hogere kosten diverse activiteiten t.o.v. de begroting zien op meer evenementen in het 2023 dan in eerste instantie begroot. Toename van de kosten evenementen ligt in lijn met de toename van opbrengststroom evenementen.

Specificatie loonkosten

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
	€	€
Salariskosten	509.491	451.323
Pensioenlasten	25.847	23.830
Sociale lasten	64.270	52.807
Bijdrage	-27.715	-29.704
Totaal	<u>571.894</u>	<u>498.256</u>

De Stichting Escher Collectie volgt de Museum cao.

Per 1 januari 2023 is iedereen een periodiek omhoog gegaan.

In december is er een eindejaarsuitkering van 3,4% uitgekeerd aan medewerkers die na 31 maart 2017 in dienst zijn gekomen en 6% aan de medewerkers die voor deze datum in dienst waren.

De loonkosten van de coördinator museumwinkel worden per kwartaal doorberekend aan de Stichting Vrienden van Escher in Het Paleis en zijn opgenomen onder de post bijdrage.

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
Huisvesting (beheerlasten)	1,6	1,4
Bedrijfsvoering (beheerlasten)	1,6	1,0
Educatie (activiteitenlasten)	3,2	3,4
Publieksopvang (activiteitenlasten)	1,3	1,4
Gemiddeld aantal werknemers	<u>7,7</u>	<u>7,2</u>

Den Haag, 18 april 2024
Stichting Escher Collectie

P. Broekhoff
Directeur

Overige gegevens

Controleverklaring van de onafhankelijk accountant

Statutaire bepalingen inzake resultaatbestemming

In de statuten zijn geen bepalingen inzake resultaatbestemming opgenomen.